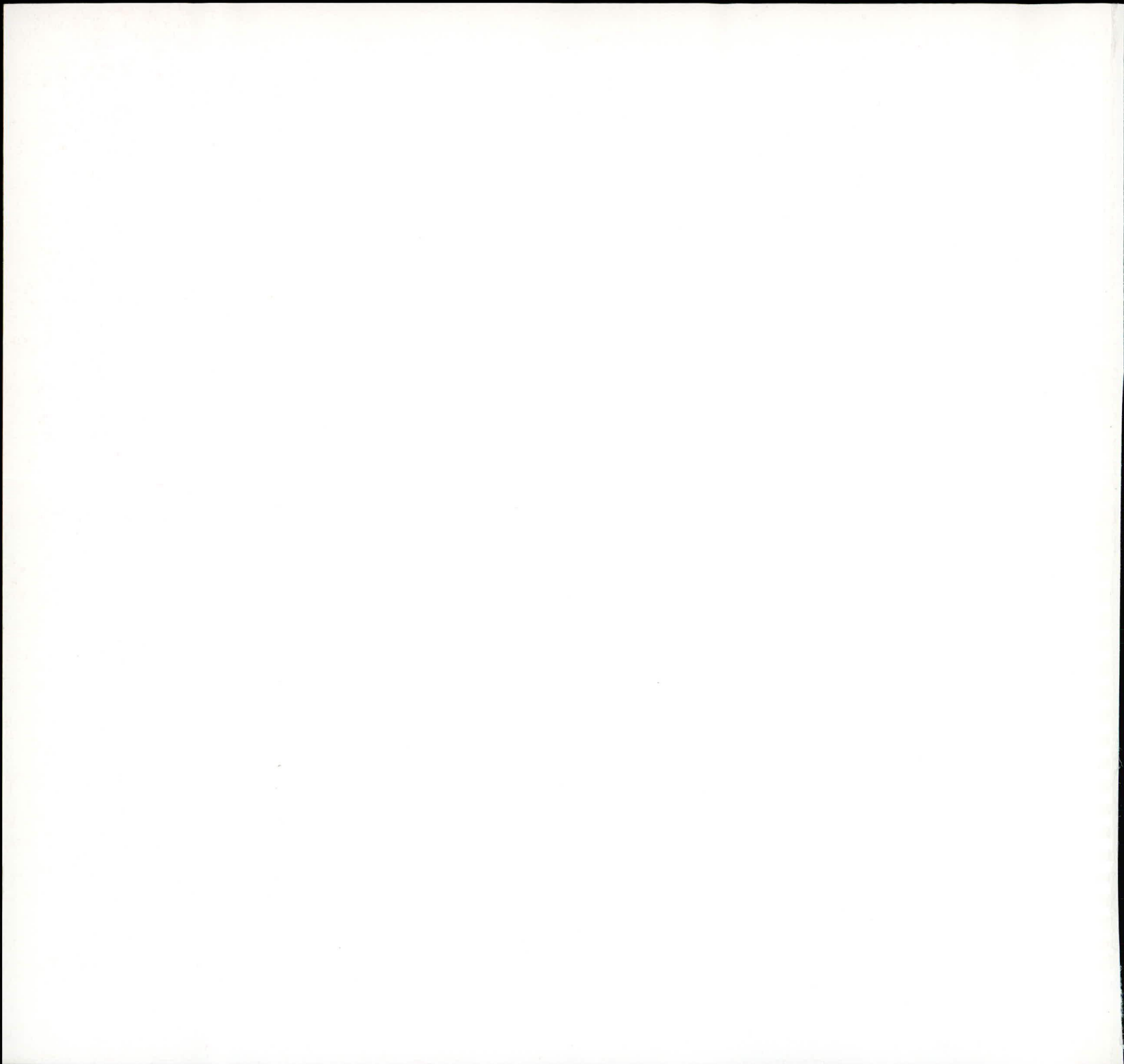

PIETER D'HONT 70

CENTRAAL MUSEUM UTRECHT

PIETER D'HONT

70

Jan Teeuwisse

Centraal Museum Utrecht 10 oktober t/m 29 november 1987

Colofon

Uitgave	: Centraal Museum Utrecht, 1987
Tekst en samenstelling	: Jan Teeuwisse
Fotografie	: Peter van Mulken, tenzij anders is vermeld
Vormgeving	: Daan Out, Centraal Museum
Druk	: Drukkerij Elinkwijk b.v. Utrecht

Inhoud

Pieter d'Hont zeventig jaar	p. 3
Een halve eeuw beeldhouwer in dienst van de gemeenschap	p. 5
Catalogus	p. 25
— Beelden	p. 25
— Penningen	p. 83
— Tekeningen	p. 85
Topografisch overzicht Nederland (uitgezonderd stad Utrecht)	p. 88
Topografisch overzicht stad Utrecht	p. 89
Tentoonstellingen	p. 90
Bibliografie	p. 91

Sponsors

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door:

K.F. Heinfonds, Utrecht

Fentener van Vlissingenfonds, Utrecht

Provinciaal Utrechts Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, Utrecht

Stichting "Amor Musicae", Hilversum

N.U.P.I., Hilversum

Stichting Verpleegtehuizen en Bejaardenzorg, Kerkrade

Rotary Club Hilversum — West

Voorwoord

De stad Utrecht heeft sinds de Middeleeuwen, waarvan ons helaas niet veel is overgebleven, een goed klimaat voor beeldhouwers. Al mag er dan een inzinking geweest zijn in de 17e en de 18e eeuw, toch bleven er beeldhouwers actief. Gezien deze traditie hoeft het geenszins te verwonderen dat sinds het midden van de vorige eeuw de beeldhouwkunst in onze stad weer een opmerkelijk stijgende lijn vertoont, zowel in kwaliteit en verscheidenheid als in het aantal werken, dat wordt voortgebracht en in het openbaar opgesteld.

Hierin heeft Pieter d'Hont ontegenzeggelijk een belangrijk aandeel geleverd. Niet alleen zijn 70ste verjaardag vormde voor het museum een aanleiding tot het organiseren van deze tentoonstelling. De menselijke nieuwsgierigheid en belangstelling, die niet tevreden zijn met een wat vage en algemene indruk van de dingen, willen duidelijk weten wat er op een bepaald moment of in een spanne tijds gebeurd is.

Verder hebben wij nog, en zeker als het gaat om het werk van een beeldhouwer, een beeldend kunstenaar in de ware zin van het woord, de behoefte om te vergelijken: niet alleen het eerste met het laatste beeld, die uit zijn handen kwamen, maar ook welke plaats het werk in de samenleving inneemt, en hoe het zich verhoudt tot datgene wat andere kunstenaars, met totaal verschillende denkbeelden en inzichten, tot stand brachten. De tentoonstelling biedt, in aantal bekeken, een eerder bescheiden overzicht uit het omvangrijke oeuvre, dat Pieter d'Hont als vlijtig ambachtsman, tot op dit ogenblik heeft gerealiseerd. De plaats van zijn werk in de samenleving blijkt het beste uit de vele beelden, die op straten en pleinen, bruggen, in parken en plantsoenen, zowel in Utrecht als in vele andere steden van Nederland zijn opgesteld als een natuurlijke vervolmaking van het stadsbeeld.

De vergelijking met het werk van anderen hebben wij op de tentoonstelling achterwege gelaten omdat de werkzaamheid van Pieter nog lang niet is afgesloten. Maar de catalogus, die geschreven is door Jan Teeuwisse, zelf zoon van een beeldhouwer, biedt ruimschoots materiaal om een vergelijking in de toekomst mogelijk te maken.

Om een tentoonstelling samen te stellen doet een museum meestal een beroep op anderen, dat zijn, om te beginnen, de bruikleengevers. Naar hen gaat onze grote dank uit: zij zijn de stille, maar zo onmisbare medewerkers. Met name mogen in dit verband vermeld worden Pieter d'Hont zelf, de grootste bruikleengever; het Gemeentebestuur van Zwijndrecht, dat een van de topprestaties van Pieter tijdelijk afstaat; de Koninklijke Nederlandse Jaarbeurs te Utrecht, die, dank zij het naartstige speurwerk van de heer W.M. van Vught, twee verloren gewaande reliëfs (buiten catalogus) ter beschikking stelt. De tweede, evenzeer onmisbare hulpbron, waaruit een aanzienlijk gedeelte van de financiële middelen vloeit, zijn de sponsors.

Met groot enthousiasme hebben zij op ons verzoek gereageerd en ieder naar eigen vermogen in de geldbuidel getast. Ook op deze plaats willen wij hun onze erkentelijkheid betuigen. Voor hun bemiddeling in dezen zijn wij de heren R. Zijlstra te Hilversum en A. Teeuwisse te Amsterdam veel dank verschuldigd.

Adeline M. Janssens

Pieter d'Hont zeventig jaar

'Hildo Krop is de vruchtbaarste beeldhouwer geworden, die wij ooit gehad hebben,' zo schreef A.M. Hammacher in 1955 in zijn overzicht van de moderne Nederlandse beeldhouwkunst. Anno 1987 geldt Hammachers boek nog altijd als het standaardwerk op dit gebied, wat niet wegneemt dat bovenstaande uitspraak aan herziening toe is. 'Pieter d'Hont is de vruchtbaarste beeldhouwer geworden die wij ooit gehad hebben,' zou Hammacher geschreven hebben als hij getuige was geweest van het feest dat Pieter d'Hont ter ere van zijn zeventigste verjaardag werd aangeboden, op 24 april 1987 in het Utrechtse Spoorwegmuseum. Bij die gelegenheid werd de jarige de catalogue raisonné van zijn oeuvre overhandigd, een gezamenlijk geschenk van zijn vrienden en uitgebracht in de oplage van één exemplaar. Vier man sterk was de bezetting die nodig was om de draagbaar te torsen waarop het geboekstaafde oeuvre werd binnengebracht. Vijf volumineuze boekdelen bevatten de weerslag van een beeldhouwersloopbaan, waarin een oeuvre ontstond waarvan de omvang slechts bij benadering is aan te geven. In hun streven naar volledigheid hadden de samenstellers van de catalogus jammerlijk gefaald; dat bleek al tijdens het verjaardagsfeest toen verschillende aanwezigen tevergeefs zochten naar het beeld of portret waartoe zij zelf opdracht hadden gegeven en/of dat zij zelf in hun bezit hadden.

Het oeuvre van Pieter d'Hont is niet alleen buitengewoon omvangrijk, het getuigt ook van grote veelzijdigheid: in de keuze van onderwerpen en materialen, in de uitvoering en de verbeelding. D'Hont vond zijn onderwerpen in de mythologische, bijbelse en profane geschiedenis; in de agrarische, stedelijke en geïndustrialiseerde samenleving; in zijn directe omgeving van vrienden en familie, en in zijn gezin. Hij werkte in natuursteen en hout, in was en klei; zijn werken zijn ceramisch gebakken, gegoten in beton, gips en brons. D'Hont wijdde zich aan de toegepaste beeldhouwkunst, de zogenaamde bouwbeeldhouwkunst, en aan de vrijstaande, drie-dimensionale plastiek. Hij hakte doopvonten, gevelstenen, grafmonumenten, portaalversieringen en monumentale reliëfs en hij hakte maar boetseerde vooral grote vrijstaande beelden, vele kleinplastieken en een enkele penning; D'Hont gaf zich tenslotte ook aan het portret: de figuur, het borstbeeld, de kop, het profiel.

In de kleine halve eeuw die Pieter d'Hont actief is geweest als zelfstandig beeldhouwer, heeft hij zo'n tweehonderd opdrachten uitgevoerd. In aanmerking genomen dat een tiental opdrachten elk verscheidene jaren vergden en hij ook zijn krachten heeft gegeven aan ondernemingen die nooit ten uitvoer zijn gebracht, moet de conclusie luiden dat hij verschrikkelijk hard heeft gewerkt. Pieter d'Hont is een typisch voorbeeld van de kunstenaar wiens werk hoofdzakelijk uit opdrachten wordt geboren. Evenals Krop stelde hij zich als beeldhouwer in dienst van de gemeenschap en wijdde zich aan de verbeelding

van de geschiedenis, ontwikkeling en toekomst van de gemeenschap. Hij werkte in opdracht van rijks- en gemeentelijke overheden, van besturen van kerken, ziekenhuizen, universiteiten en scholen, van het bedrijfsleven en verenigingen, van verzamelaars en vrienden. Pieter d'Hont werd de officiële stadsbeeldhouwer van Utrecht, de 'hofbeeldhouwer' van het Nederlandse bedrijfsleven, de portrettist van bekende persoonlijkheden uit de werelden van wetenschappen en kunsten, handel en industrie, politiek en bestuur. In meer dan dertig steden in Nederland is de beeldhouwkunst van Pieter d'Hont in het openbaar te bewonderen. Daarmee heeft hij zijn oudere collega en vriend Mari Andriessen voorbijgestreefd die, toen hij hoorde dat men een topografisch overzicht van zijn werk wilde maken, suggereerde een kaart te maken met daarop alleen die plaatsen waar nog geen werk van hem stond. De ruime spreiding van D'Honts werk over het land en ook zijn regelmatig verschijnen in de media hebben ertoe geleid dat hij is uitgegroeid tot een 'bekende Nederlander', op zichzelf opmerkelijk in een land dat traditiegetrouw zijn beeldhouwers niet of nauwelijks kent. De bekendheid die Pieter d'Hont geniet wordt misschien ook wel ten dele verklaard door het feit dat hij beantwoordt aan het 'romantische' beeld dat men van de beeldhouwer koestert; van de artiest, die zich terugtrekt in de eenzaamheid van zijn atelier om zich, op noeste wijze en langs de weg van het oude ambacht, te wijden aan de herschepping — in steen, hout of aarde — van het leven dat zich buiten het atelier voltrekt. En dat heeft Pieter d'Hont nu bijna een halve eeuw gedaan.

(Deze catalogus had niet kunnen worden samengesteld zonder de hulp en adviezen van velen. Speciale vermelding verdienen Pieter d'Hont, Sabine d'Hont, Gerrit Jansen, Peter van Mulken, Ben Teeuwisse, Arie Teeuwisse en Ans Teeuwisse-Bruessing.)

Een halve eeuw beeldhouwer in dienst van de gemeenschap

Op 24 april 1917 werd Pieter Hermanus d'Hont geboren, in Hilversum, toen nog een dorp in de landelijke rust van 't Gooi. Zijn geboortehuis stond aan de kerklaan, nr. 26. Pieter was de op een na oudste in een gezin van vijf kinderen, drie broers en twee zusjes; het was een harmonieus gezin van roomskatholieke signatuur. Vader Herman d'Hont was timmerman en werkte in dienst van de Spoorwegen. Hij was geboortig uit Amsterdam maar stamde van een oorspronkelijk Zeeuws geslacht van handwerkslieden die eeuwenlang hun domicilie in het plaatsje Hontenisse hadden. Herman d'Hont was een echte ambachtsman, een heldere denker, een nuchter man die zijn gevoelens kon beheersen. Hij hield van het vak — dat hij beheerste als geen ander — en omdat hij door promoties in zijn werk steeds verder van de werkvloer verwijderd raakte, besteedde hij zijn vrije uren in de werkplaats achter het huis, waar hij meubels maakte en andere timmerwerkjes verrichtte; hier ook maakte hij het speelgoed voor zijn kinderen. Meer dan zijn broers en zusjes voelde de jonge Pieter zich aangetrokken tot het schuurtje; gefascineerd keek hij hoe zijn vader het gereedschap hanteerde, gereedschap dat Pieter zou erven en dat hem nog dagelijks van nut is. Van zijn vader leerde Pieter timmeren, wat hem later, in zijn academietijd, een voorsprong zou bezorgen ten opzichte van zijn klasgenoten. Herman d'Hont was ook een goed tekenaar en gaf zijn zoon de eerste wenken toen deze aardigheid in het tekenen kreeg. Pieter erfde van zijn vader de aanleg voor het handwerk en de liefde voor het ambacht. Respect voor het ambacht heeft altijd zijn omgang getypeerd

met de steenhouwers, uitvoerders en brongsieters met wie niet zelden hechte vriendschapsbanden groeiden. In dit verband verdienen de Utrechtse steenhouwers Linschoten en Van der Linden en de Betuwse brongsieters Stijlaart aparte vermelding.

Pieters moeder, Aaltje d'Hont-van Doorn, was opgegroeid in Soest, op de keuterboerderij van haar ouders. Als kind dwaalde ze over de hei en hoedde de kudde geiten. Op een goede dag werd zij opgemerkt door de schilder/schrijver Jacobus van Looy, die als een waar 'paysagiste' rondzwierf door 't Gooi. Van Looy werd zo getroffen door het beeld van het boerinnetje met de geiten dat hij dit vereeuwigde in een serie pastels, die de titel kreeg *Aaltje met de geit*. Aaltje ging ook poseren in het vakantiehuis dat de Van Looys hadden betrokken. Het kinderloze echtpaar fleurde op door de aanwezigheid van het spontane kind en Aaltje voelde zich thuis in de sfeer van het atelier. Tijdens

Het gezin d'Hont, ca 1921.
V.l.n.r.: Herman d'Hont, Pieter,
Wim, Lyda en Aaltje d'Hont-van
Doorn
Foto: archief Pieter d'Hont

de zittingen liet Van Looy zijn model zelf ook tekenen wat haar zo plezierde dat de schilder er aandacht aan ging schenken. Maar aan het eind van die zomer vertrokken de Van Looy's naar hun woonplaats Haarlem om nooit meer terug te keren en ontwaakte Aaltje in de realiteit van het boerenbestaan. De ontmoeting met Van Looy werd een belangrijke gebeurtenis in haar leven. Aaltje d'Hont was een poëtische vrouw die leefde met illusies en vaak wegdroomde in haar eigen wereld. In de huiselijke kring vertelde zij over de ontmoetingen met de Van Looy's en geregeld spoorde het gezin naar Haarlem om een bezoek te brengen aan het museum dat na de dood van Van Looy in diens woonhuis was ingericht. Toen Pieters tekentalent zich begon te openbaren was dit tot vreugde van de moeder, wier artistieke gaven geen kans op ontplooiing hadden gekregen. Het was een gelukkige loop van omstandigheden dat Pieter d'Hont in 1985 werd gevraagd een penning te maken met de beeldenaar van Jacobus van Looy (cat. 64). In Hilversum woonde het gezin D'Hont tot 1922. In dat jaar werd vader Herman gepromoveerd naar Tilburg, waar het gezin achtereenvolgens woonde aan het Paduaplein en in de Piet Heinstraat. Voor Pieter waren deze Brabantse jaren de gelukkigste van zijn jeugd; hij groeide er op in een dorpse samenleving waarin begrippen als gastvrijheid en levenskunst centraal stonden. Een jaarlijks hoogtepunt was de Tilburgse kermis. Na de Brabantse tijd was de overgang in 1929 naar het noordelijke, 'Hollandse' Utrecht aanvankelijk groot. Toch vond het gezin er op den duur zijn stek, al ging dat gepaard met de nodige verhuizingen, die het voerde van de Rijnlaan, via de Amstelstraat en het Wierlingplein, naar de Merwedekade, het adres waar Pieter in 1940 voorgoed de deur van het ouderlijk huis achter zich dichttrok.

Als jongetje droomde Pieter ervan architect te worden. Na de lagere school meldde hij zich bij een aannemer om als volontair te gaan werken in de bouw en dat was de eerste stap in de goede richting. Gestimuleerd door zijn ouders in zijn liefde voor het tekenen, ging hij 's avonds lessen volgen bij de schilder Willem van Leusden en de beeldhouwer Willem van Kuilenburg. Toen Pieter in 1934 voor een jaar in de leer ging bij de tekenaar/beeldhouwer Jan van Uffelen, kwam hij voor 't eerst in aanraking met de beeldhouwkunst. Van Uffelen schakelde zijn tekenleerling soms in bij de uitvoering van beeldhouwopdrachten en toen Pieter al spoedig blijk gaf van een specifieke aanleg voor dit vak, werd hem geleidelijk steeds meer zelfstandigheid verleend in de uitvoering van het werk. Pieter hielp mee aan het ontwerp dat zijn leermeester instuurde voor de prijsvraag van het koningin-Emmamonument voor Den Haag, een opdracht die uiteindelijk aan Toon Dupuis werd toegewezen. Op aanwijzingen van de pedagogisch begaafde Van Uffelen voerde Pieter ook een opdracht alleen uit: een groot stenen beeld van de heilige Ignatius, bestemd voor de Aloysiuskerk aan de Utrechtse Adriaen van Ostadelaan. Dank zij de ervaringen die hij opdeed in het kleine atelier in de Poortstraat raakte Pieter voorgoed in de ban van de beeldhouwkunst. Aan het einde van het jaar bij Van Uffelen stond zijn besluit vast: hij wilde beeldhouwer worden. Met de goedkeuring van zijn ouders meldde hij zich aan voor het toelatingsexamen van de Rijksacademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam.

Het examen vormde geen beletsel en nadat Pieter het voorbereidende jaar doorlopen had, belandde hij in de beeldhouwklas van professor Jan Bronner. Deze genoot grote bekendheid als filosoof achter de moderne Nederlandse beeldhouwkunst en als de grote

Pieter d'Hont werk aan het *Zelfportret* (cat. 2) ca 1940.
Foto: archief Pieter d'Hont

pedagoog van aankomende beeldhouwers; de beeldhouwkunstafdeling van de Rijksacademie stond al sinds 1914 onder zijn supervisie. Pieters klasgenoten waren Jant Smit, Katinka van Rood en Wil Smit. Een enkele keer werd het lokaal gedeeld met de ouderejaars Piet Esser en Johan Limpers.

De jaren bij Bronner waren van diepgaande invloed op Pieter d'Hont. Voortkomend uit een milieu van handwerkslieden, als kind dromend van het beroep van architect en opgeleid als arbeider in de bouw, stond de jonge beeldhouwer volledig open voor de theorieën die zijn professor verkondigde. Bronners credo luidde 'beeldhouwkunst is architectuur en architectuur is beeldhouwkunst'; in zijn ogen was de sculptuur die in verband stond met de bouwkunst, de enige ware vorm van beeldhouwkunst. Evenals zijn tijdgenoten Berlage, Derkinderen, Mendes da Costa en Zijl was Bronner, onder invloed van de Engelse beweging der Gemeenschapskunst uit de tweede helft van de negentiende eeuw, tot het besef gekomen dat aan de kunst van zijn tijd de geestelijke basis ontbrak waaruit in grote tijden de beeldende kunst kon opbloeien; tijdperken waarin datgene wat nu als kunstwerk geldt, argeloos ontstond uit de handen van de ambachtsman. Bronner, wiens voorvaderen handwerkslieden waren geweest, zag de samenwerking van de beeldhouwkunst met de architectuur tot hoogtepunt gebracht in de Griekse tempels uit de vijfde eeuw voor Christus, in de Indische heiligdommen uit de achtste eeuw en in de Franse kathedralen van de vroege gotiek. In Nederland zou de beeldhouwkunst heropleven onder de stimulans van de moderne bouwkunst.

In het programma dat Bronner voor zijn afdeling had opgesteld, werd bewust afstand genomen van bepaalde praktijken van de voorgaande generaties. Bronner zag het *beeld* niet meer in de eerste plaats als het mooie object, maar als de *arabesque*, voor een ieder 'leesbaar en verstaanbaar'. Voor de lessen in de compositieleer waren de Griekse mythologie en de bijbel hoofdzakelijk de bronnen waaruit hij putte, terwijl in zijn onderricht van de techniek de nadruk lag op het werken in hout en steen direct naar de natuur. Wat Bronner nastreefde was niet het kopiëren van een model maar het *maken* van een beeld, als een organisch bouwwerk, tot stand gekomen door edel handwerk in edel materiaal. De beeldhouwer, aldus Bronner, was tenslotte kunstenaar en ambachtsman tegelijk; hij diende zowel het ontwerp als het beeld dat naar voorbeeld van het ontwerp ontstond, zelf uit te voeren. Deze overtuiging druiste in tegen de opvattingen van de negentiende eeuw volgens welke de kunstenaar het model — het 'idee' — boetseerde waarna de uitvoering op ware grootte voor rekening kwam van de ambachtsman die gebruik maakte van mechanische reproductiemiddelen.

Van meet af aan was het contact tussen Bronner en Pieter d'Hont uitstekend. Niet alleen was Pieter een ernstige, hardwerkende leerling die zijn professor ten zeerste bewonderde, hij was ook de arbeiderszoon met het natuurlijke talent, behept met een instinctief begrip voor de 'inhoud' van het te verbeelden onderwerp en gespeend van de 'intellectuele' benadering die Bronner zo verfoeide. Later, toen zij als collega's op meer gelijke voet stonden, groeide er een vriendschap tussen Bronner en D'Hont die zich uitte in het bezoeken van elkaars ateliers. Als hoeder van het levenswerk van zijn oude leermeester is D'Hont sinds 1976 actief als lid van de Werkgroep Behoud Hildebrandmonument. Typisch Bronneriaans was het thema van de Prix de Rome waaraan D'Hont in 1940 deelnam ter afsluiting van zijn academie-opleiding. De opgave voor de eindronde, waarin naast D'Hont o.a. ook Limpers was doorgedrongen, bestond uit de versiering van de

doorgang van een muur die toegang gaf tot een kweektuin. Naar vrije fantasie mocht het beeld worden geboetseerd dat bestemd was om de doorgang te bekronen. De twee reliëfs die ter weerszijden van de doorgang zouden worden geplaatst, dienden respectievelijk het ontkiemen en het vergaan van het plantenleven te symboliseren; voor beide reliëfs moest een schetsontwerp worden vervaardigd waarvan er één in steen zou worden uitgevoerd. D'Hont koos een thema uit de Griekse mythologie, namelijk het verhaal van Demeter en Persephone. Als personificatie van de groeikracht der aarde bekroonde een vrijstaande Persephonefiguur de poort terwijl twee scènes met beide figuren, omgeven met allerlei florale motieven, 'en relief' de doorgang flankeerden. De jury, bestaande uit architect F.A. Eschauzier, de hoogleraar Schilderkunst W. van den Berg en de beeldhouwers Lambertus Zijl, Mari Andriessen en Bronner, had het uiterst moeilijk met het nemen van haar beslissing. Tenslotte ging de voorkeur uit naar de inzending van Limpers en werd aan D'Hont de zilveren medaille toegekend. In zijn recensie in *De Telegraaf* prees Kasper Niehaus de compositorische en technische kwaliteiten van het stenen reliëf van de zilveren inzending. Het was duidelijk, aldus Niehaus, dat Pieter d'Hont 'een vriend' (was) der Indische plastiek, (...) een beeldhouwer van weelde, rust en lust.' Inderdaad wijst het bedoelde reliëf — *Ontkiemen* (cat. 1) — op de invloed die D'Hont in die jaren had ondergaan van de Indische tempelsculptuur, een van die wonderen uit het verleden waarvoor Bronner hem de ogen had geopend. *Ontkiemen* werd later aangekocht door het Centraal Museum te Utrecht en vormt in deze collectie een blijvende getuigenis van het prille begin van de loopbaan van Pieter d'Hont.

Een studieverblijf in het Joegoslavische Zagreb bij de beeldhouwer Ivan Mestrovic had het vervolg moeten zijn op de zilveren Prix, maar de oorlog die Europa teisterde betekende een streep door de rekening. Min of meer ter compensatie verleende de gemeente Amsterdam aan Pieter d'Hont de opdracht het model van Persephone in steen uit te voeren. Het beeld zou een plaats krijgen in het Vondelpark. Op het erf van steenhouwer Rinse werkte D'Hont enige maanden aan het beeld dat echter vlak voor zijn voltooiing ernstig werd beschadigd bij een bominslag. Onenigheid met de nieuwe wethouder voor kunstzaken — een NSB'er — over de politieke functie van het opnieuw te vervaardigen beeld, deed Pieter d'Hont besluiten geheel van deze opdracht af te zien. Hij verzamelde de brokstukken en nam ze mee naar Utrecht. Daar heeft de gerestaureerde Persephone nog jarenlang gestaan in het plantsoentje op het verdedigingswerk Manenburg, aan de rand van de oude stad. Geen bom, maar de vernielzucht van onbekenden zorgde ervoor dat ook op deze plaats Persephone geen lang leven was beschoren.

De zilveren Prix de Rome schonk Pieter d'Hont het vertrouwen van de stad Utrecht, die trots was op haar jonge beeldhouwer. Al spoedig na zijn terugkeer werd hem de opdracht verleend voor een groot beeld in steen, ter bekroning van de Spinozabrug aan de Lessinglaan. De omvang van het werk noopte D'Hont tot het zoeken van een groot atelier dat hij vond in de vorm van het zestiende eeuwse vestingwerk Manenburg, dat tot voor kort nog had gediend als opslagplaats van petroleum. De gemeente stemde ermee in en D'Hont trok in het onherbergzame bolwerk dat het atelier voor zijn leven zou worden. Hij ging terstond aan de slag en ontwierp een staande vrouwenfiguur in klassieke dracht die als personificatie van de wijsheid Spinoza's brug zou gaan bekronen. Het beeld — 220 cm hoog en gehakt in Franse kalksteen — was reeds na een jaar voltooid,

Manenburg, ca 1948. Het beeld *Persephone*, onderdeel van Pieter d'Honts inzending van de Prix de Rome 1940, is opgesteld boven een van de poorten die naar het atelier leiden. In het huis woonde de beeldhouwer de eerste tien jaar na de oorlog.
Foto: archief Pieter d'Hont

maar kwam pas in 1949 op de plaats van bestemming omdat de brug nog niet gereed was. *Wijsheid* staat nog geheel in de traditie van de bouwbeeldhouwkunst waarvan de vooroorlogse wijken der grote steden zo rijkelijk zijn voorzien. Als een archaïsch-Griekse kore rijst de figuur op uit het blok van de zuilvormige sokkel; de strakke vormgeving wordt slechts doorbroken door de fakkel en het boek, de symbolische attributen die zij in haar handen houdt. De plaatsing van het beeld op de zuil, zes meter boven de brug, was geïnspireerd op het brugcomplex aan de Amstelveenseweg in Amsterdam, het product van een late samenwerking van de architect Piet Kramer en de beeldhouwer Hildo Krop.

Na deze eerste opdracht was het, ten gevolge van de oorlogssituatie, afgelopen met het betaalde werk. D'Hont nam zelf het initiatief door enkele grote projecten op touw te zetten. Voor de Utrechtse Stadsschouwburg ontwierp hij een groep, voorstellende Orfeus die met zijn spel de dieren betovert, die bestemd was voor de versiering van een fontein. Met het oog op de grootscheepse restauratie van de Latijnse School te Nijmegen — een renaissancegebouw — boetseerde D'Hont ontwerpen voor twee van de achtentwintig beelden die het oorspronkelijke aanzicht van de school van vóór de Beeldenstorm (1566) hadden bepaald. Geen van beide projecten werd ooit door hem gerealiseerd en van het eerstgenoemde initiatief getuigen alleen nog de studieuze, naturalistische kleinplastieken van de dieren die Orfeus omringden: een *Wisent* (cat. 5), een *Moe-flon* en een *Stier* (cat. 4).

Gedurende de oorlogsjaren maakte Pieter d'Hont ook een aantal portretten, een voor de hand liggende vorm van zelfstudie voor een beeldhouwer zonder werk. Hij portretteerde

zichzelf (cat. 2), zijn vriendin Anneke (cat. 3) en anderen die hem in zijn atelier kwamen bezoeken, zoals bijvoorbeeld Sacha Gerdes, vriendin van de toen bij D'Hont ondergedoken beeldhouwer Marius van Beek. Anneke Jansen was een schilderes uit Nijmegen met wie Pieter bevriend was geraakt tijdens zijn studietijd in Amsterdam. Nadien zocht hij haar geregeld op in Nijmegen waar hij de verhevigde oorlogsstrijd meemaakte en getuige moest zijn van de slag om de stad. Met de bevrijding van het westen van Nederland keerde hij naar Utrecht terug en vestigde zich in het huisje dat in verbinding stond met zijn atelier, het voormalige wachthuis van het bolwerk. Als dank voor de restauratie van het huis en het plaatsen van een glazen dak over het atelier, uitgevoerd door de gemeente, hakte D'Hont een grote stenen schouw met figurale versieringen voor het interieur van het huis en twee stenen voor de voor- en zijgevel. Het beeld van Persephone stelde hij op boven een van de poorten die vanuit het plantsoen naar het atelier leiden. Na verloop van tijd trok Anneke bij hem in — ze trouwden in 1948 — en het medaillonreliëf boven de ingang van het huis Manenburg 2 herinnert nog aan de schilderes en beeldhouwer die eens dit pand bewoonden.

Voor Pieter d'Hont brak een periode aan waarin hij allerlei kleinere opdrachten uitvoerde voor toegepast beeldhouwwerk in steen: doopvonten, gevelstenen, portaalversieringen, oorlogsgedenkstenen, reliëfs en grafmonumenten. Zijn werkterrein in deze naoorlogse jaren was de stad Utrecht en zijn broodheren varieerden van de gemeente, kerken en schoolbesturen tot winkeliers en particulieren. Speciale vermelding verdient een groot reliëf dat hij hakte voor de gevel van een slagerij aan de Adriaen van Ostadelaan. De slacht van een koe diende als onderwerp. Uit dit reliëf spreekt D'Honts specifieke aanleg voor het werken in steen, zijn gevoel voor een heldere en krachtige compositie en zijn onberispelijke techniek. Een enkele opdracht voerde hem ook buiten de stadsgrenzen, naar Nijmegen en Zeeland waar hij gelijksoortig beeldhouwwerk uitvoerde. Samen met zijn Utrechtse collega's Van Luyn, Metz en Hekman leverde hij zijn bijdrage aan een groot monument dat ter gelegenheid van koningin Wilhelmina's regeringsjubileum (1948) werd opgericht op het Smakkelaarsveld. Rond een zuil van gemetselde baksteen verbeeldde vier meer dan levensgrote figuren de begrippen *Geloof*, *Moed*, *Beleid* en *Trouw*. Pieter d'Hont boetseerde het beeld *Moed* dat evenals de andere figuren in gips werd gegoten. Ondanks het tijdelijke karakter bleef het monument, dat een initiatief was geweest van het Utrechtse bedrijfsleven, nog jaren intact.

Uit deze eerste zelfstandige jaren stammen ook enkele portretten, meestal van kinderen, die Pieter d'Hont in opdracht uitvoerde. Het albasten kopje van *Pem* (cat. 9) en het portret van *Mary Ann* (cat. 8) zijn voorbeelden van zijn vroege portretkunst: zorgvuldig gebouwde verkenningen van het gelaat, ingehouden van expressie, dromerig van sfeer. Een van zijn vroegste plastieken is *Vrede* (cat. 6) uit 1946. Op bevallige wijze komt de gestalte van de vrouw uit het blok steen tevoorschijn zonder ooit geheel buiten de blokvorm te treden. Een vergelijking met de *Suzette Noiret* van het Hildebrandmonument wijst op de invloed van Bronner op de jonge beeldhouwer. *Vrede* vormde D'Honts eerste inzending voor een Sonsbeekmanifestatie (1949). Kort daarvoor was hij aangenomen als lid van de Nederlandse Kring van Beeldhouwers nadat hij al eerder was toegetreden tot het Utrechtse Genootschap Kunstliefde. In beide verenigingen nam hij deel aan de groepstentoonstellingen die vanaf het begin van de jaren '50 op verschillende plaatsen in Nederland en ook daarbuiten te zien waren.

Utrecht 1956: Uit handen van Jan Engelman ontvangt Pieter d'Hont de Kerkhofprijs.
Foto: archief Pieter d'Hont

De enorme inzet waarmee Pieter d'Hont in de eerste jaren van zijn loopbaan zijn artistieke vermogens ontplooipte, resulterend in de vele kleinere werken die hij in opdracht uitvoerde, ontsnapte niet aan de aandacht van de grotere opdrachtgevers. Destijds telde het Utrechtse bedrijfsleven onder zijn aanvoerders verschillende bevorderaars der kunsten, zoals de wegebouwer B.J. Kerkhof en J.M. Fentener van Vlissingen, leider van de Steenkolen Handelsvereniging en bestuurder van de Koninklijke Nederlandse Jaarbeurs. Vooral Fentener van Vlissingen, met wie D'Hont goed bevriend raakte, speelde een rol van betekenis in die eerste zelfstandige jaren van de beeldhouwer; hij introduceerde hem in een wereld die normaal gesproken vreemd terrein bleef voor een kunstenaar. Door zijn onomwonden manier van optreden, instinctief zakelijk gevoel en een gezond besef van eigen kunnen, verwierf D'Hont zich een duidelijke plaats tussen de vrije ondernemers met wie hij zaken deed. Spoedig werd hij ook uitgenodigd voor het lidmaatschap van de Rotary Utrecht, waarin hij sedertdien de sector der kunsten vertegenwoordigde.

'If you want to be a champion, you have to look like a champion' is een uitspraak van Anton Geesink, evenzeer van toepassing op zijn vriend Pieter d'Hont als op de judokampioen. Mede dank zij de interesse van het Utrechtse bedrijfsleven kreeg D'Hont al in een vroeg stadium de kans zich te bewijzen en uit te groeien tot wat hij nog altijd is: een beeldhouwer die in opdracht werkt en dank zij het spel van vraag en aanbod in direct contact staat met zijn publiek.

Na de gemeente Utrecht was het de Koninklijke Nederlandse Jaarbeurs die Pieter d'Hont de kans bood zich verder te ontplooiën in het monumentale werk. De eerste contacten dateren uit de periode waarin de vier Utrechtse collega's in D'Honts atelier werkten aan het monument voor het Smakkelaarsveld (1948). Een van de initiatiefnemers hiertoe was de Jaarbeurs, die in datzelfde jaar haar vijftigjarig bestaan vierde. Ter gelegenheid daarvan werd aan D'Hont de opdracht verleend een gedenkpenning te ontwerpen (cat. 59). Een gevelversiering aan het kantoor van het Secretariaat en een heraldisch ornament voor de Beatrixhal — gebouwen die inmiddels zijn afgebroken — waren de volgende werken die D'Hont in opdracht van de Jaarbeurs vervaardigde en die klaarblijkelijk zo aan de verwachtingen beantwoordden, dat hem in 1950 werd gevraagd de gevel van het hoofdgebouw aan het Vredenburg te verfraaien. D'Hont ontwierp vier reliëfs waarop eigentijdse figuren de activiteiten van de Jaarbeurs personifieerden: *Administratie*, *Transport*, *Dienstverlening* en *Technische dienst*. Nu het Jaarbeursgebouw heeft moeten wijken voor het nieuwe stationscomplex en de tufstenen reliëfs ergens zijn opgeslagen, kunnen helaas alleen foto's nog een indruk geven van de oorspronkelijke situatie. Aan de sobere gevel van het in Amsterdamse-Schoolstijl gebouwde kantoor vormen de reliëfs in het oog springende ornamenten die weliswaar zijn opgenomen in de verticale structuur van het gebouw maar tegelijkertijd de aandacht vestigen op het hori-

De hoofdingang van het niet meer bestaande Jaarbeursgebouw aan het Vredenburg, Utrecht, ca 1953.

V.l.n.r.: *Administratie, Transport, Dienstverlening, Technische dienst*; reliëfs in tufsteen, resp. 250 x 225 cm en 180 x 100 cm.

Foto: archief Pieter d'Hont

zontale blok van de ingangspartij. Zonder de façade te domineren zijn de reliëfs veel meer dan alleen maar versieringen met een zuiver decoratief karakter. De voorstellingen worden gekenmerkt door een heldere compositie waarin telkens een centraal geplaatste, actieve figuur is omgeven met voorwerpen die de symboolfunctie versterken. Details als een telefoondraad en een steekwagentje zijn tot ornamentale motieven verwerkt en zo tot structurele onderdelen binnen de compositie. Door de twee grootste reliëfs (elk 250 x 225 cm) aan de buitenzijden van de ingangspartij te plaatsen en de twee kleinste (elk 180 x 100 cm) in het centrum, is een symmetrische opbouw ontstaan die wordt herhaald in de houdingen van de voorgestelde figuren: de buitenste figuren zijn naar buiten gewend, de binnenste naar het centrum van de ingang en dus naar elkaar toe. In dit vroege, toegepaste werk geeft D'Hont blijk van zijn specifieke aanleg voor de monumentale plastiek. Hij heeft een zuiver gevoel voor maat en verhouding, is in staat 'groot' te zien en weet met zijn compositorische en technische gaven het symbool krachtig en luisterrijk te verbeelden.

Evenals zijn eerste opdracht — *Wijsheid* uit 1940 — past het Jaarbeursproject nog volledig in de vooroorlogse traditie van de architectonisch bepaalde beeldhouwkunst. Vergelijken echter met het werk van de beeldhouwers der Amsterdamse School heeft in de reliëfs van D'Hont de stilering plaatsgemaakt voor naturalisme en is het decoratieve detail tot een minimum teruggebracht. Hij behoort dan ook tot de volgende generatie beeldhouwers die, aanvankelijk onder de invloed van de moderne Fransen, Italianen en Engelsen, zich ging richten op de vrijstaande, driedimensionale plastiek waarin de mensfiguur centraal stond. Ondanks deze ontwikkeling zijn het vooralsnog de theorieën van

Pieter d'Hont werkt aan het beeld *Pomona*, ca 1956.
Foto: Louise van der Veen

Bronner die in de Jaarbeursreliëfs in praktijk zijn gebracht. Als 'vertellingen in steen' functioneren ze aan de ingang van het gebouw, leesbaar en verstaanbaar voor een ieder, door edel handwerk in edel materiaal gebracht en opgenomen in het organisme van de architectuur.

De Jaarbeursopdracht bracht Pieter d'Hont de erkenning van gevestigd kunstenaar en nieuwe opdrachten voor toegepast beeldhouwwerk lagen in het verschiet. Van 1953 tot 1957 gaf hij zijn krachten aan de beeldengroep in hoogrelief die bestemd was voor het tympanon van het Utrechtse stadhuis, een neoklassiek gebouw uit het begin van de vorige eeuw. In een piramidaal opgebouwde groep van vijf figuren in klassieke dracht, gehakt in Franse kalksteen, kwam D'Hont tot de verbeelding van de begrippen *Gerechtigheid*, *Waakzaamheid*, *Gezag*, *Beleid* en *Geloof*. De symboliek van de figuren wordt verduidelijkt door de attributen die zij in hun handen houden: respectievelijk een zwaard en een weegschaal, een haan, een scepter en het wapen van Utrecht, een slang en palmtakken, en tenslotte een kruis en een boek met sleutels. Van 1957 tot 1959 werkte D'Hont aan drie grote reliëfs, in Muschelkalksteen, die werden geplaatst aan de gevel van het nieuwe kantoor van de Steenkolen Handelsvereniging aan de Mariaplaats. Evenals bij de voorgaande projecten koos hij als onderwerp de personificatie van begrippen, in dit geval de activiteiten die de SHV vanouds heeft ontplooid: *Energiewinning*, *Rijnvaart* en *Mijnbouw*. In de twee eerste reliëfs heeft D'Hont een opmerkelijke combinatie toegepast door de centrale mythologische figuur te omgeven met twintigste-eeuwse verworvenheden als tankauto's en een kerncentrale.

Tussen 1966 en 1968 volgde de gevelversiering voor de Bank van Nederlandse Gemeenten in Den Haag. In vier reliëfs, gehakt in Franse kalksteen, symboliseerde D'Hont de gebieden waarop een gemeentebestuur actief is en wederom gebruikte hij de mense-lijke figuur als personificatie van het begrip. In 1969 begon Pieter d'Hont aan de laatste opdracht in deze rij, een opdracht die zo omvangrijk was dat hij de samenwerking zocht met zijn collega en vriend Arie Teeuwisse. Voor deingangshal van het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid te Bilthoven ontwierpen zij twee reliëfwanden waarop in een reeks van hoogtepunten de geschiedenis van de gezondheidszorg werd verteld, vanaf de klassieke oudheid tot en met de oprichting van de Wereldgezondheidsorganisatie rond het midden van deze eeuw. Als materiaal kozen zij Muschelkalksteen en getweeën ondernamen zij de strijd tegen de steen, een gigantomachie die na tien jaar in hun voordeel werd beslist. In de verdeling der tijdvakken had D'Hont de voorkeur gegeven aan de klassieke en bijbelse episoden. In een vijftal scènes vertelde hij het verhaal van Tobias met de vis, omringde hij Jezus van Nazareth met lammen en blinden en portretteerde hij de Griekse god Asklepios alsmede de Griekse geneesheren Hippocrates en Galenus, staande temidden van figuren, dieren en voorwerpen die refereren aan hun afkomst of wapenfeiten.

Het overzicht van deze grote opdrachten, die te zamen de periode 1950-1980 overspannen, brengt een aantal constanten aan het licht die karakteristiek genoemd mogen worden voor het toegepaste beeldhouwwerk van Pieter d'Hont. Ten eerste wordt zijn voorkeur duidelijk voor een type natuursteen dat levendig van kleur is en ruw en onregelmatig van oppervlak. D'Hont heeft een voorkeur voor de Franse kalksteensoorten als Brauvilliers, Pouillenay en Vaurion, en de Frankische Muschelkalksteen uit Duitsland. Zijn bewerking van het materiaal staat ten dienste van de uitbeelding van het onderwerp, zonder dat daarbij het specifieke karakter van de steen verloren gaat. D'Hont gokt niet op de aantrekkingskracht van het materiaal zelf, hij wendt het nooit aan als een middel op zich maar 'kneedt' het naar zijn wensen en inzichten. Een tweede karakteristiek is het gebruik van een eenvoudige en duidelijke symbooltaal, geïnspireerd op de klassieke en christelijke iconografie, en bestemd en begrijpelijk voor een ieder. Door de heldere en krachtige wijze waarop hij zijn voorstellingen in de steen componeert, geplaatst tegen de achtergrond van een gebouw, worden zijn reliëfs tot verfraaiingen met een grote zegingskracht, functioneel in het straatbeeld als versieringen én vertellingen. De stilistische ontwikkeling, vanaf de Jaarbeursstenen tot en met de reliëfs voor het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid, wordt gekenmerkt door een steeds monumentalere aanpak. Steeds meer komt de nadruk te liggen op de gestalte van de mens, centraal geplaatst in het vlak en omgeven met attributen die zijn geabstraheerd tot ornamentale motieven. De compositie wordt meer uitgewogen, de verbeeldingskracht vergroot. Daarnaast is er steeds minder sprake van een samenhang met de architectonische omgeving: van ingepast in de structurele lijnen van het gebouw in Amsterdamse-Schoolstijl, via een vrijer spel binnen de begrenzingen van het tympanonveld tot monumentale plastieken, gedragen door een moderne gevel of opgesteld in een hal. Een ontwikkeling die analoog is aan de algemene, naoorlogse ontwikkeling die gekenmerkt wordt door een steeds verder uit elkaar groeien van de architectuur en de beeldende kunsten. Het groeiend individualisme deed ook de architect en de beeldhouwer ieder hun eigen weg gaan.

Pieter d'Hont werkt aan een van de drie reliëfs aan het SHV-gebouw, Mariaplaats, Utrecht, ca 1959.

Foto: archief Pieter d'Hont

In de genoemde werken toont Pieter d'Hont zich op zijn best wanneer hij zich kan concentreren op de menselijke figuur als symbool van een tijdloos en verheven begrip. De combinatie van het eeuwige en het eigentijdse, zoals hij bijvoorbeeld heeft toegepast in de bovenste twee reliëfs aan het SHV-gebouw, leidt tot een minder overtuigend resultaat, terwijl daarentegen een modern thema als dat van de mijnwerker, het onderste reliëf, hem inspireerde tot een groots eerbetoon aan de heroïek van dit beroep. Voornamelijk en tijdloos zijn de figuren in het Utrechtse tympaan, intiem, warm en verheven is de expressie van het centrale reliëf te Bilthoven. De staande Christusfiguur met het opgeheven hoofd spreekt dezelfde vormtaal als de plastieken en portretten die tot de hoogtepunten binnen D'Honts oeuvre gerekend mogen worden. Een zeer persoonlijke vormtaal die ernaar streeft het menselijke te vereeuwigen en het eeuwige te vermensenlijken.

De uitvoering van de grote toegepaste werken verhinderde niet dat Pieter d'Hont zich ook ging wijden aan de vrijstaande plastiek. De middelgrote beelden, kleinplastieken en portretten die in de jaren '50 ontstonden, vormden de vrije uitingen van die kanten van zijn talent die hij op den duur ook in verband met opdrachten kon aanwenden en hem bekendheid zouden geven als beeldhouwer van monumentale plastieken en portrettist bij uitstek. Zijn aandacht voor het vrijstaande beeld paste in een ontwikkeling die al voor de oorlog op gang was gekomen door beeldhouwers die hun vorming goeddeels in het buitenland hadden ontvangen, als Wezelaar, Sondaar en Andriessen. Daar waren zij onder de invloed gekomen van de internationale ontwikkelingen van de moderne beeldhouwkunst waarvan Maillol en Despiau de exponenten waren en waarin het driedimensionale beeld centraal stond met de menselijke gestalte als belangrijkste bron van inspiratie. In de naoorlogse jaren zette in Nederland deze ontwikkeling zich voort in het werk van de volgende generatie beeldhouwers waartoe naast D'Hont o.a. ook Grégoire, Hund, Esser en Couzijn gerekend worden; allen waren zij, alhoewel gevormd in de klas van Bronner, onder de bekoring geraakt van de nieuwe stromingen die door hun oudere collega's waren geïmporteerd. Onder de stimulans van de vele opdrachten voor oorlogsgedenktaken kregen zij de kans zich te bewijzen en langzamerhand werd het beeld bevrijd uit de greep van de architectuur. Het Nederlandse publiek raakte vertrouwd met het fenomeen van een eigen moderne beeldhouwkunst met als gevolg dat ook voor andere doeleinden dan alleen oorlogsmonumenten opdrachten aan beeldhouwers werden verleend. De Nederlandse Kring van Beeldhouwers speelde een cruciale rol in deze, voor Nederlandse begrippen, ongekennde bloei van de beeldhouwkunst, als bemiddelaar tussen opdrachtgever en kunstenaar en als organisator van tentoonstellingen in binnen- en buitenland. Op de ledententoonstellingen die deze hechte vakorganisatie gedurende de jaren '50 in de grote Nederlandse musea organiseerde, kreeg men een overzicht van de ontwikkeling die de vaderlandse beeldhouwkunst in slechts een halve eeuw tijd had doorgemaakt. Contacten met de buitenlandse collega's kwamen tot stand door uitwisselingsexposities en symposia. De openlucht tentoonstellingen die vanaf 1949 in het Park Sonsbeek, nabij Arnhem, werden gehouden, vormden de ontmoetingsplaats van de Nederlandse beeldhouwkunst met de internationale stromingen en groeiden uit tot manifestaties van het 'vrijgeworden beeld'. Pieter d'Hont, die in 1948 was toegelaten als lid van de Nederlandse Kring van Beeldhouwers, raakte direct betrokken bij de organisatorische activiteiten van de vereniging. Hij voelde zich thuis in deze besloten maar dynamische gemeenschap van

vakbroeders waar een begrip als collegialiteit hoog in het vaandel stond geschreven en uit deze periode stamt zijn vriendschap met Andriessen, Wezelaar, Sondaar, Grégoire, Hund en andere collega's.

Het vrije werk uit de jaren '50 toont de invloeden die Pieter d'Hont onderging in deze jaren van gezamenlijk streven en internationale contacten. Bewondering voor de moderne Italianen, met Marini en Manzú als vooraanstaande vertegenwoordigers, spreekt uit het reliëf *Treincoupé* (cat. 10) en de plastiek van de vrouw in de stoel (cat. 18) door het enigszins anecdotische karakter en de licht geabstraheerde figuratie, trekken die ook aanwijsbaar zijn in het werk van Couzijn en Hund uit die jaren. Van verwantschap met de vrij gemodelleerde figuren van de meer impressionistisch ingestelde beeldhouwers als Rik Wouters en Mari Andriessen is misschien sprake in de middelgrote beelden — voornamelijk staande vrouwenfiguren — die in de late jaren '50 ontstonden. Ondanks de vrije toets die karakteristiek is voor bronzen als het *Meisje met schooltas* (cat. 19) en het *Vrouwje met stola* (cat. 20), zijn de schilderachtige kwaliteiten van het modelé nooit tot een middel op zich geworden omdat het geheel wordt bepaald door een monumentale aanpak, gebaseerd op een krachtige stand, een afgewogen compositie en een expressie die met uitsluitend plastische middelen is bereikt. De uitstraling van deze werken is ingetogen, de sfeer getemperd lyrisch, en wanneer dezelfde vormtaal tot monumentale omvang wordt gebracht, zoals in het beeld van *Anne Frank* (cat. 22), blijkt dat de intimiteit niet aan kracht heeft ingeboet. Pieter d'Hont zag Anne Frank als een meisje met haar hoofd in de wolken, maar met beide benen op de grond en zijn beeld is een monument geworden van een eigentijdse figuur, innig en verheven van expressie, gespeend van heroïek en sentimentaliteit.

Een monumentale en toch ingetogen vormexpressie waarin het evenwicht is nagestreefd tussen het verheven menselijke en het menselijk verhevene werd de karakteristiek van de beeldhouwkunst van Pieter d'Hont en kwam al in dit vroege stadium tot wasdom. Zo behoren naast de genoemde plastieken ook enkele portretten uit de jaren '50 tot hoogtepunten van zijn oeuvre. Mensen uit zijn directe omgeving koos hij als onderwerp; hun plastische 'kleur' en de wederzijdse band van sympathie tussen kunstenaar en model vormden de basisingrediënten voor een zeer persoonlijke en betekenisvolle portretkunst. Literator en cultuurfilosoof Jan Engelman schreef in 1966 over de portrettist Pieter d'Hont: 'Het markante hoofd trekt hem aan en de beeldhouwer wordt psycholoog. Geen psycholoog met theorieën, maar psycholoog van het levende gelaat, dat zich geeft met open blik of tracht te verschuilen achter listig staren, dat gelukkig droomt of melancholisch mijmert.' Met zijn instinctief begrip en plastische vermogens weet D'Hont het innerlijk leven van zijn model in de uiterlijke vorm van het portret vast te leggen. Zonder de realiteit geweld aan te doen en zonder het karakteristieke onbenut te laten, streeft hij in zijn portretten, evenals in zijn plastieken, naar een verbeelding die boven het tijdelijke uitgaat, die veralgemeniseert en zijn streven naar harmonie tot uitdrukking brengt. In zijn benadering sluit D'Hont aan bij de klassieke stroming in de portretkunst waarin het individu als uitgangspunt dient voor een verstilte, edele verbeelding van de mens en het menselijke leven. Het klassieke, gebeeldhouwde, portret beleefde in de eerste helft van deze eeuw een grote opleving door de Franse meesterportrettist Charles Despiou wiens 'grammatica' in Nederland werd geïntroduceerd door Bertus Sondaar, die enkele jaren bij Despiou had gestudeerd. Despiou en Sondaar werden de grote voorbeelden van

Pieter d'Hont en hun invloed blijkt sterk uit een vroeg werk als het objectief gebouwde portret van *Louis Wijmans* (cat. 12). Vrij snel daarna echter maakt deze strict objectieve benadering plaats voor een meer persoonlijk, vrijere aanpak waarin ook aandacht bestaat voor de momentele expressie van een gelaat, de fundamentele trek van de portretkunst der impressionistische beeldhouwers. Deze ontwikkeling, waarin sprake is van een samengaan van twee tegengestelde opvattingen, leidt tot hoogtepunten als de karakteristieke kop van *Anne van den Bosch* (cat. 16), de lyrische verbeelding van *Toos* (cat. 15) en de herinneringen aan zijn ouders (cat. 11, 21). Intimiteit en genegenheid zijn plastisch verwerkt en maken deze realistische beeltenissen tot tijdloze monumenten van het menselijke bestaan. Dat deze benadering ook bij in opdracht vervaardigd werk tot opmerkelijke resultaten heeft geleid wordt aangetoond door het borstbeeld van *prof.dr. A. ten Bokkel Huinink* (cat. 17) en vele andere portretten die nog zouden volgen. Pieter d'Hont heeft de portretopdracht altijd beschouwd als een avontuur waarvan de afloop onzeker is. Toch slaagt hij er telkens in door het maatschappelijk aureool van zijn model heen te zien en komt hij tot de weergave van de mens achter de ambtsbekleder. In vele gevallen deed een groeiende band van wederzijdse sympathie hem nog verder doordringen in het wezen van zijn onderwerp en ontstonden portretten die even geïnspireerd zijn als de vrij ontstane beeltenissen van zijn naasten.

Tot 15 januari Atelier Biltstraat 156 Utrecht
Sieraden van Noyons. Kleinplastiek van
Teeuwisse, Gregoire, v.d. Vathorst, d'Hont

Affiche door Arie Teeuwisse,
1969

In de naoorlogse periode werd Pieter d'Hont ook actief in het Utrechtse kunstenaarscircuit, met als kloppend hart het oude Genootschap Kunstliefde. Daar behoorde hij tot de kring van ingewijden rond voorzitter Jan Engelman, de grand seigneur met de kleine beurs, die excelleerde op de wekelijkse Hanekamavond. Zakenman/schilder Louis Wijmans, graficus Hans van Dokkum, schilderessen Erika Visser en Antoinette Gispén, illustrator Dick Bruna, schilder Piet Vermeulen en edelsmeden Anne van den Bosch en Jan Noyons zijn slechts een paar namen uit een rij van bevriende stadsgenoten die toen het culturele gezicht van Utrecht bepaalden. Verschillenden van hen stonden met D'Hont aan de basis van de eerste Utrechtse Kunstmarkt waarvan de opbrengst bestemd was voor de slachtoffers van de Zeeuwse watersnoodramp. Een blijvende getuigenis van de Utrechtse kunstenaarsgemeenschap uit deze jaren wordt gevormd door een nu verspreid geraakte verzameling van portretten die in 1961 in de zalen van Kunstliefde werd geëxposeerd nadat vijfenveertig leden elkaar hadden geportretteerd. D'Hont werd geschilderd door J.B. Lambert Simon en Piet Vermeulen, hijzelf lootte zijn vakbroeder Jo Uiterwaal. Wijmans en Van den Bosch waren al eerder door D'Hont vereeuwigd, terwijl later Engelman, Van Dokkum, architect Gerrit Rietveld en kunsthistorica Adeline Janssens deze eer te beurt viel. Naast de vertegenwoordigers van het culturele circuit maakten ook vele persoonlijkheden uit de Stichtse werelden van handel, industrie en wetenschappen hun weg naar het 'atelier onder de grond' om daar plaats te nemen op de draaischijf. D'Honts contacten met het bedrijfsleven waren een gevolg van de opdrachten voor toegepast beeldhouwwerk die hij voor de Koninklijke Nederlandse Jaarbeurs en de Steenkolen Handelsvereniging had uitgevoerd. Zijn entree in de professoren-gemeenschap hing samen met zijn huwelijk met Silvie Kögl, dat in 1958 plaatsvond nadat enkele jaren daarvoor Anneke en hij uiteen waren gegaan. Door zijn schoonvader, de chemicus en hoogleraar Fritz Kögl, kwam Pieter d'Hont in contact met de geleerden die toen het gezicht van de Utrechtse Universiteit en de daarmee nauw verbonden ziekenhuizen be-

paalden. Door Kögl werd hij ook geïntroduceerd in het Provinciaal Utrechts Genootschap van Kunsten en Wetenschappen waarvan hij nu al zo'n dertig jaar lid is. Tot voor kort nog bekleedde hij daar het ambt van directeur. Niet alleen portretten van wetenschapsbeoefenaars — vooral medici — vormen de weerslag van deze contacten, maar ook bestuurders van de Universiteit werden door Pieter d'Hont in beeld gebracht. In de oude Kapittelzaal naast de Dom, die nu als Aula van de Universiteit fungeert, staat het voorname borstbeeld van president-curator mr. C.Th.E. Graaf van Lynden van Sandenburg en in het trappenhuis van het Academieggebouw is de stoere kop geplaatst van curator jhr.dr. M.L. van Holthe tot Echten. Het borstbeeld dat D'Hont van zijn schoonvader maakte, werd in 1955 geplaatst in het Organisch Chemisch Laboratorium in de Croesestraat, het instituut dat onder de leiding van deze gerenommeerde wetenschapper zijn faam verwierf.

De jaren '60 werden ingeluid met enkele lange reizen die Pieter d'Hont en zijn vrouw ondernamen in Frankrijk en Italië. Een zeer geïnspireerde periode brak aan waarin hij grote opdrachten uitvoerde en nationale erkenning vond. Op verschillende plaatsen in het land verzezen zijn beelden aan de openbare weg en ook voor de bestelling van een portret wist men zijn atelier te vinden. D'Hont exposeerde mee met de tentoonstellingen van de Nederlandse Kring van Beeldhouwers, Kunstliefde en het Amsterdamse Arti et Amicitiae, waarvan hij ook lid was geworden. In 1966 kreeg hij zijn eerste, grote een-manstentoonstelling, die werd ingericht in het Waaggebouw te Nijmegen. Jan Engelman schreef de inleiding van de bijbehorende catalogus. Ongeveer dezelfde keuze van werken was een jaar later te zien bij Galerie Louise Eskens in Parijs. De Franse aandacht voor

Delfzijl, 3 september 1966:
Georges Simenon onthult het
beeld van *Maigret*.
Foto: Maria Austria

het werk van D'Hont was gerezen door het monument van commissaris Maigret dat een jaar eerder in Delfzijl was onthuld. Die onthulling vormde het hoogtepunt van een groots feest waarmee uitgeverij Bruna de uitgave van de duizendste pocket uit de Zwarte-Beertjesreeks luister bijzette. Met een speciale trein die was omgedoopt tot Zwarte-Beertjesexpress reisden de genodigden naar Delfzijl, de Groningse havenplaats waar het eerste avontuur van de Parijse speurder zich afspeelt. Temidden van de internationale pers en de acteurs uit verschillende landen die de rol van Maigret in de televisieserie hadden vertolkt — o.a. Rupert Davies, Heinz Rühmann, Gino Cervi en Jan Teulings — verrichtte de geestelijk vader van Maigret, de schrijver Georges Siménon, de onthulling. Na afloop vertrouwde Siménon de beeldhouwer toe dat de bronzen Maigret zijn literaire creatie het dichtst benaderde. Pieter d'Hont was ook gedurende de jaren '60 en '70 actief in breder cultureel verband, als vice-voorzitter van Arti et Amicitiae, lid van de sectie Beeldende Kunst van

de Stichtse Culturele Raad en adviseur in de commissie die de stad Utrecht terzijde stond bij het aankopen van kunst en het verlenen van opdrachten. Ondanks al deze activiteiten was ook in deze periode zijn productiviteit als beeldhouwer buitengewoon. Uit 1960 dateert het beeld van *Thomas Alva Edison* (cat. 24), dat als 'de Edison' een begrip

werd voor muziekminnend Nederland. Als prijs voor binnen- en buitenlandse toonkunstenaars van het klassieke en het populaire genre werden vanaf 1960 jaarlijks tien gietels van het beeld uitgereikt op de roemruchte Grand Gala's du Disque. Van iets later datum zijn de beelden van de priester met de schouderdoek, de *Amict* (cat. 25), en de twee prelaten in gesprek (cat. 23); een weemoedige knipoog naar een rooms verleden zijn deze monumentjes die ontstonden in een tijd dat Pieter d'Hont gefascineerd werd door de charismatische figuur van paus Johannes XXIII. Geïnspireerd op het huiselijk geluk zijn de beelden die D'Hont maakte van zijn vrouw en zijn kinderen Sebastiaan en Sabine (cat. 27, 28, 29), figuurportretten en kinderkopjes die tot de persoonlijkste scheppingen van zijn portretkunst behoren. Monumentaal verwerkt is dit thema in de beeldengroepen *Gezin* en *Ponyrijden*, die aan de openbare weg staan opgesteld in respectievelijk Hilversum en Nijmegen.

De Franse acteur Michel Simon poseert in het atelier, 1972.
Foto: Carla Wolff

Een bijzondere plaats in het werk van deze periode wordt ingenomen door het miniportretje van de Franse acteur Michel Simon uit 1967 (cat. 33). D'Hont was een groot bewonderaar van deze acteur, wiens karakteristieke hoofd een uitdaging vormde voor de portretbeeldhouwer. D'Hont kreeg zijn kans toen hij in '67 in Parijs exposeerde en Simon avond aan avond bleek op te treden in een naburig theater. Vanaf de voorste rij volgde Pieter d'Hont een aantal voorstellingen en in een van de pauzes boetseerde hij het kopje ter grootte van een aardappel. Toen Michel Simon in 1972 de eregast was op een Utrechts filmfestival, bleek hij bereid enige tijd in het atelier te poseren. Ondanks de schare bewonderaars, journalisten en officials die de acteur in zijn kielzog had meegenomen, wist de beeldhouwer zich toch te concentreren op zijn onderwerp en kwam hij in korte tijd tot een resultaat waarmee hij ook zonder direct voorbeeld uit de voeten kon.

Tijdens het diner dat volgde, wisselden Simon en D'Hont hun kennis uit over de mooie wijnen en het afscheid was roerend. Teruggekomen in het atelier, kwam de beeldhouwer echter tot een dramatische ontdekking: de armatuur met wat resten klei vormde de ruïne van het portret, waarvan het grootste deel in brokken op de grond lag. Tijdens het werken aan de kop was de hoeveelheid klei zo gegroeid, dat de armatuur onvoldoende draagwijdte had om het gewicht te torsen. D'Hont toog direct aan het werk, maar de herinnering alleen was niet voldoende om het oude niveau weer te bereiken. De nieuwe opzet liet hij nog wel in brons gieten, maar tot op de dag van vandaag staat het in een vergeten hoekje van het atelier, bestemd voor de smeltkroes. Het kopje uit 1967 vormt de spontane uiting van een fascinatie van jaren; dit monumentje van nog geen 10 cm deed Mari Andriessen eens opmerken: "Zoiets maak je maar één keer in je leven". De opdracht voor een fontein met sculpturale versieringen die Pieter d'Hont in 1960 werd verleend door de gemeente Zwijndrecht, bracht een lang gekoesterde wens in vervulling. Als een twintigste eeuwse Bernini kreeg hij de kans zich te wijden aan een onderneming die voor Nederlandse begrippen ongewoon was en waarvan menige collega zou dromen. Hij ontwierp een fontein die bestond uit drie cirkelvormige bassins met res-

Het ontwerp van de fontein voor
Zwijndrecht, ca 1965.
Foto: archief Pieter d'Hont

pectievelijk doorsneden van vierentwintig, twaalf en vier meter. De twee buitenste bassins werden gemetseld van blokken Muschelkalksteen, de middelste schaal bestond uit een massief blok van dezelfde steen. Aan de rand van het tweede bassin werden op gelijke afstand van elkaar vier sokkels geplaatst waarop de bronzen beelden kwamen te rusten. In navolging van zijn toegepaste werken verzinnebeeldde Pieter d'Hont de begrippen *Kunsten* (cat. 34), *Wetenschappen*, *Geloof* en *Arbeid* door menselijke figuren. Op de zuil die vanuit het centrum van de fontein oprijst, werd de groep geplaatst van een moeder met haar kind, als symbool van *Leven* het geheel dominerend. Getuigt de onderwerpskeuze nog van de band met de ideologisch geladen bouwbeeldhouwkunst waarmee D'Hont was opgegroeid, de plastische verbeelding toont zijn ontwikkeling onder invloed van de moderne stromingen en komt hier tot een hoogtepunt. Als grote driedimensionale vormen staan de beelden in de ruimte, uittorend boven de architectuur. Detaillering is vermeden, de aanpak is groots en de expressie wordt bepaald door de compositie van de figuren. Zo tijdloos en algemeen aan de begrippen gestalte is gegeven, zo persoonlijk is toch de benadering van het onderwerp. Ook voor deze opdracht waren het de mensen uit zijn directe omgeving die als bron van inspiratie dienden: zijn moeder keert terug in de zittende vrouwenfiguur die het geloof symboliseert, zijn vriend, de Utrechtse arts Ruud Versteegh, stond model voor de wetenschapsbeoefenaar, Silvie en Sebastiaan vormen te zamen de centrale groep die de fontein bekroont. Andere monumentale werken besluiten deze periode waarin de plastische vermogens van Pieter d'Hont tot harmonische bloei kwamen en zijn beeldhouwkunst zich vestigde. Meer dan levensgrote plastieken van een manenschaap, een bizon en een merrie met

Personificatie van de Wetenschap,
1967, brons, h. 225 cm.
Eén van de vijf beelden van de
fontein te Zwijndrecht.
Foto: Peter van Mulken

Kardinaal Alfrink poseert in het atelier, 1976. Op de achtergrond de reliëfs voor het R.I.V. te Bilt-hoven in wording.

Foto: Ad van Denderen

veulen ontstonden voordat de opdracht van het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid, in 1969, zijn volledige aandacht ging opeisen. De bizon kwam voort uit een opdracht van Koninklijke Wegenbouw Stevin B.V. en staat sinds 1968 voor het kantoor aan de Utrechtse Beneluxlaan. Als symbool van doorzettingsvermogen, oerkracht en weerbaarheid is dit beeld niet alleen de karakteristiek van de wegenbouwer, hier staat ook het beste portret dat ooit van Pieter d'Hont is gemaakt.

De jaren '70 stonden in het teken van de reliëfs voor het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid, ander monumentaal werk bleef in deze periode achterwege. Wel was er nog ruimte voor de portretopdrachten, die een belangrijke bron van inkomsten werden. Tientallen min of meer bekende Nederlanders poseerden in atelier Manenburg en de portretten van koningin Beatrix, kardinaal Alfrink, componist Peter Schat, uitgever Henri Sijthoff, Ajax-voorzitter Jaap van Praag, acteur Henk van Ulsen en schilder Otto de Kat vormen een topje van deze 'kleurrijke' ijsberg. Niet altijd slaagde de beeldhouwer erin zijn onderwerp te doorgronden. Het model gaf zich niet, of er was eenvoudigweg geen contact tussen beiden. Een vergelijking tussen de borstbeelden van Peter Schat, opgesteld in het Muziekcentrum Vredenburg, en de Utrechtse bankier en cultuurbeschermer *drs. J. W. Janssen* (cat. 48) toont aan hoe verschillend het avontuur van de portretopdracht soms afliep. Is er in het eerste geval sprake van een knappe vormgeving waarbij echter de weergave van het innerlijk te veel onder de huid is gebleven, in het tweede portret is blijk gegeven van gevoelsmatig begrip van het onderwerp. De lichte ironie die uit het gelaat spreekt, is mooi in evenwicht gebracht met de meer complete karakteristiek die in het borstbeeld is gelegd. Vrij ontstonden de portretten van zijn vriend en collega *Bertus Sondaar* (cat. 45), dochter *Sabine* (cat. 43) en vriendin *Mia* (cat. 44). Zoon *Sebastiaan* inspireerde hem tot een fraai borstbeeld (cat. 55) en een reeks van figuurstudies die de titel kreeg: *Jongen met hoed* (cat. 47). Dezelfde combinatie van monumentaliteit en een dromerige, ingetogen expressie, van een afgewogen compositie en een losse boetseertrant, plaatst deze lyrisch gestemde figuurportretten in de ontwikkeling die inzette met de staande vrouwenfiguren uit de late jaren '50.

De jaren '70 vormden een moeilijke periode in het leven van Pieter d'Hont. Zijn huwelijk met Silvie liep uit op een scheiding en de opdracht van het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid vergde het uiterste van zijn krachten. Langzamerhand trok hij zich terug uit de kunstenaarsverenigingen waarin hij voorheen zo actief was geweest, ten dele door zijn drukke werkzaamheden maar vooral door de ontwikkelingen binnen die verenigingen die hadden geleid tot een breuk tussen de jongere, abstract werkende kunstenaars en de oudere figuratieven. Pieter d'Hont werd pleitbezorger van de laatste stroming en hij stond mede aan de basis van twee overzichtstentoonstellingen die als manifestaties van de moderne figuratieve beeldhouwkunst werden beschouwd: *Vorm van leven* in het Singer Museum te Laren (1969) en *Brons, hout en steen* in het Zeister Slot (1976). Verder exposeerde hij de afgelopen twintig jaar geregeld samen met zijn collega Arie Teeuwisse en de schilders Joop Sjollema en Joop Willems op verschillende plaatsen in het land. Het Amersfoortse Kunstenaarsgenootschap De Ploegh was de laatste vereniging waar D'Hont lid van werd.

Lange reizen naar Ethiopië en Griekenland deden Pieter d'Hont op krachten komen voor een nieuwe periode van grote werkzaamheid. In de afgelopen jaren werkte hij aan

Pieter d'Hont werkt aan *Stier*
(cat. 58), 1987.
Foto: Fotodienst Gemeente
Utrecht

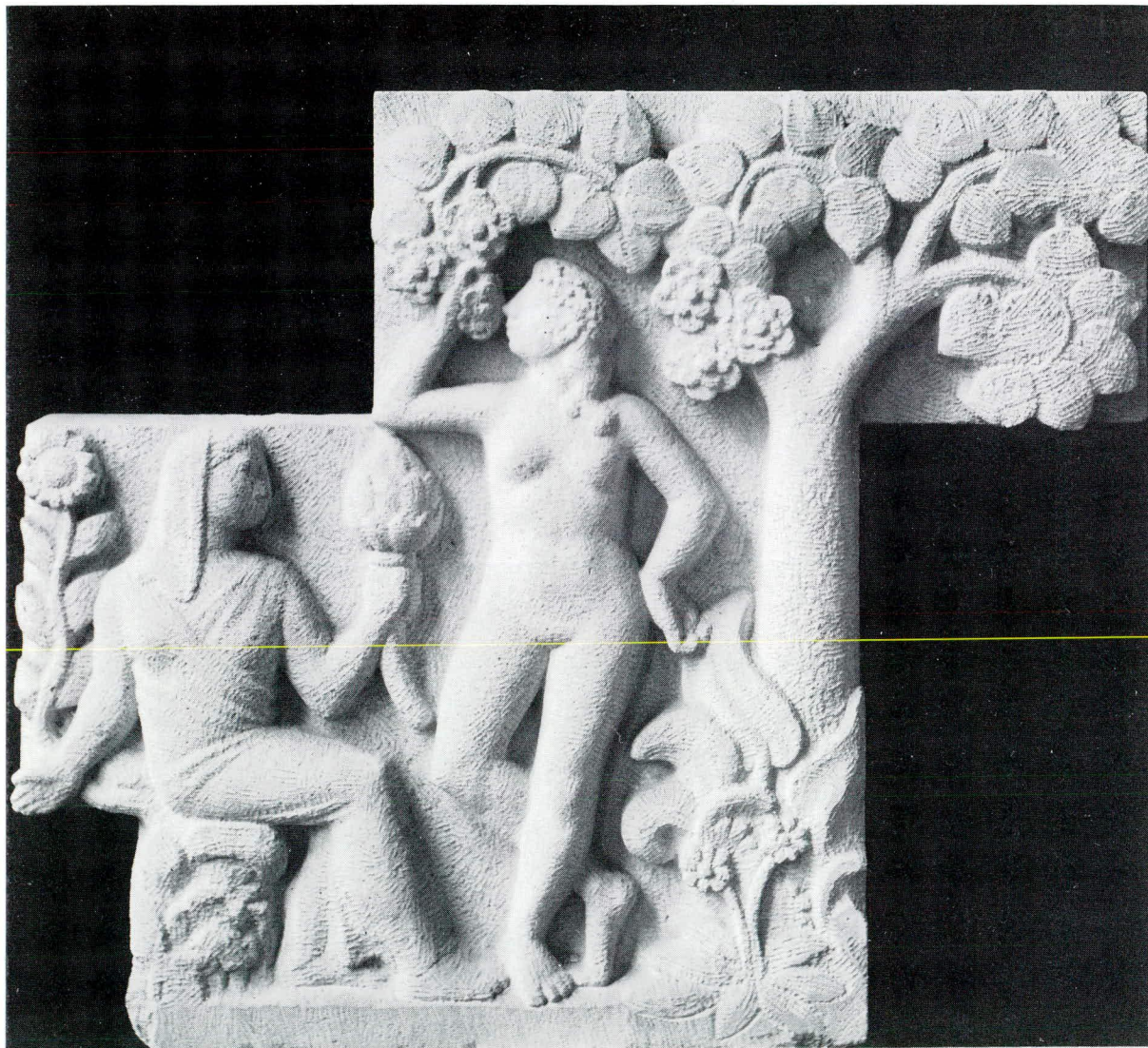
enkele monumentale plastieken waarin de verbeelding van mens en dier centraal stond. Op de Brink in Baarn verrees een drinkend paard, in het centrum van Assen wandelt sinds 1983 een bronzen marskramer en van april 1987 dateert het beeld van watergeus Jan Pieterszoon Coppelstock, dat uitziert over de haven van Den Briel. Voor zijn stad Utrecht maakte Pieter d'Hont een groep van een man met een kind op zijn schouders, een reusachtig beeld dat in 1985 werd onthuld in Park Transwijk. Een verdere versobering van de vormgeving en een nog meer afwegen in compositorisch opzicht geeft de ontwikkeling aan van deze jongste werken. In dit *Man en kind* heeft dat geleid tot een indrukwekkende compositie waarin het vrije spel van de armen de bekroning vormt van het streng gebouwde beeld. Abstrahering bepaalt ook de vormgeving van de stier, het beeld dat een hoge plaats heeft gekregen in Alphen aan de Rijn. Het massieve blok van het lichaam steunt op de verticaal van de ene poot en de plastiek is geworden tot een dynamisch motief dat zich krachtig aftekent tegen de horizon. Ook in het laatste werk tot nu toe, wederom een stier (cat. 58), zijn het de vereenvoudigingen en compositorische afwegingen die achter het realisme van de gebouwde weergave schuilgaan en het beeld bij nadere beschouwing nog interessanter maken.

Een halve eeuw heeft Pieter d'Hont zich in dienst gesteld van de gemeenschap, heeft hij een antwoord willen geven op de vraag die hem werd gesteld. In zijn leven heeft zijn vak altijd vooropgestaan, het ambacht dat hij met grote ernst heeft uitgeoefend. Aan begrippen als *kunst* en *kunstenarschap* heeft Pieter d'Hont geen boodschap; een vriend vertrouwde hij eens toe: "Het is zo dat ik met enorm veel inzet mijn werk doe en dat ik al werkende de muzen kennelijk goed stem. Zij zitten naar mijn gevoel op mijn schouder en zeggen: 'Die jongen doet zo zijn best, hem zullen we een handje helpen.' Met die mentaliteit heb ik misschien een paar dingen gemaakt die de moeite waard zijn."

Catalogus

De maten zijn uitgedrukt in centimeters, de hoogte voor de breedte. Alle bronsgietsels werden gegoten door Penningen- en Beeldengieterij Gebroeders Steylaert te Rumpst. Tenzij anders vermeld zijn de geëxposeerde werken eigendom van de kunstenaar. De foto's werden vervaardigd door Peter van Mulken, fotograaf te Rijswijk, met uitzondering van de catalogusnr's. 1 (Centraal Museum Utrecht), 6, 14, 26, 27, 29, 33 en 37 (archief Pieter d'Hont), 15 (Hans Sibbelee, 19 (Hulskamps Fotobedrijf), 38 en 57 (Fotodienst Gemeente Utrecht).

Beelden

1. Ontkiemen

1940 reliëf in Franse kalksteen 98,5 x 116 x 17

coll. Centraal Museum Utrecht

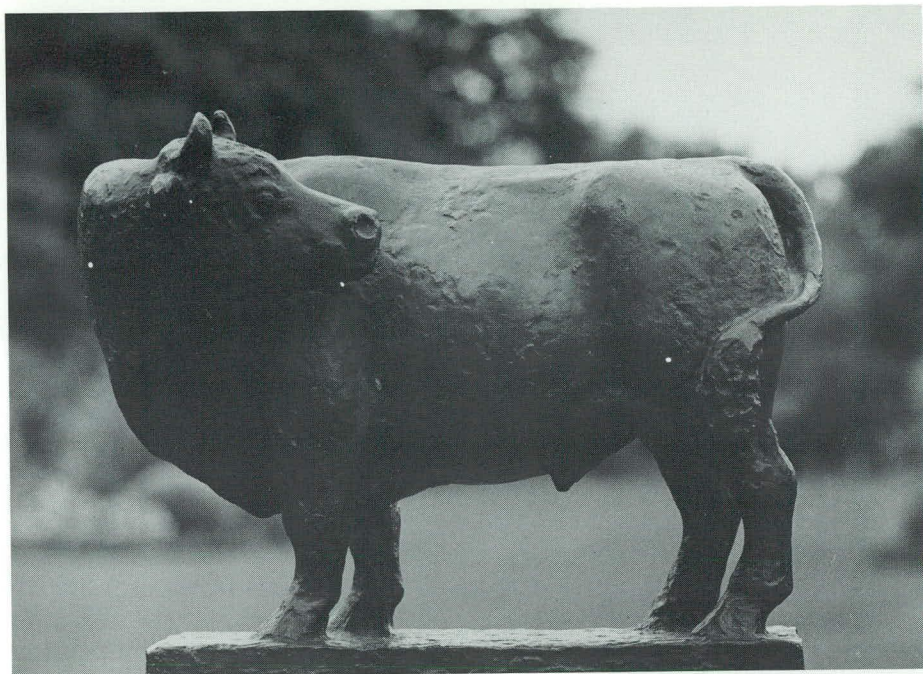
opm.: Onderdeel van inzending Prix de Rome 1940 (zilveren medaille).

2. *Zelfportret*
1940 gips h. 37

3. *Portret Anneke*
1940 brons h. 24

4. *Stier*
1941 brons 19 x 25 x 9
part. collectie

5. *Wisent*
1941 brons 21 x 21 x 9
coll. dhr. J. Eenens, Kerkrade

6. *Vrede*

1946 Franse kalksteen h. 110

opm.: Oorspronkelijk opgesteld in de Johan de Witschool, Beethovenplein 2 te Utrecht.
In 1951 beschadigd en sindsdien in het bezit van de kunstenaar.

7. *Zomer*
1947 reliëf in Franse kalksteen 30 x 40
part. collectie

8. *Portret Mary Ann*
1948 chamotte h. 32
part. collectie

9. *Portret Pem*
1949 albast h. 30
part. collectie

10. *Treincoupé*
1950 brons 26 x 27

11. *Portret J.H. d'Hont ('Vader')*
1950 brons h. 31

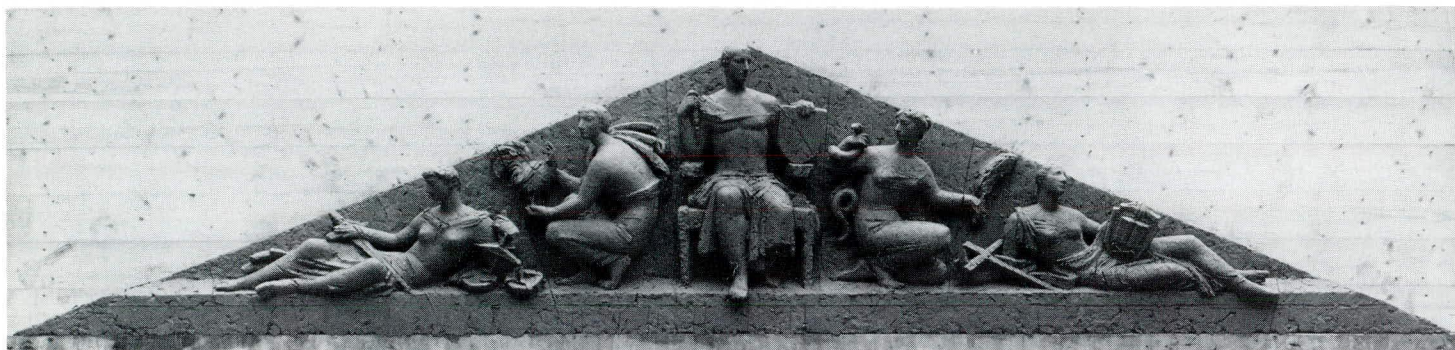
12. *Portret Louis Wijmans*
1951 brons h. 30
coll. dhr. L. Wijmans, Rotterdam

13. *Portret dr. J.H.J. van der Vuurst de Vries*

1952 terra cotta h. 40

opm.: Een bronzen exemplaar is in de collectie van het Centraal Museum te Utrecht.

14. *Tympaan stadhuis Utrecht (model)*
1952 gips 100 x 400 x 25
(foto naar kleimodel)

15. *Portret Toos*
1954 brons h. 37

16. *Portret Anne van den Bosch*

1955 brons h. 29

opm.: Een tweede exemplaar is in de collectie van het Museum Henriëtte Polak te Zutphen.

17. *Borstbeeld prof. dr. A. ten Bokkel Huinink*
1955 brons h. 41
coll. Wilhelmina Kinderziekenhuis, Utrecht

18. *Vrouw in stoel*
1955 brons h. 21

19. *Meisje met schooltas*

1955 brons h. 50

opm.: Ontwerp voor *Meisje met schooltas*, Dr. F.H. de Bruijne Lyceum, Koningsberger-
straat te Utrecht (1958).

(foto naar gipsmodel)

20. *Vrouwtje met stola*

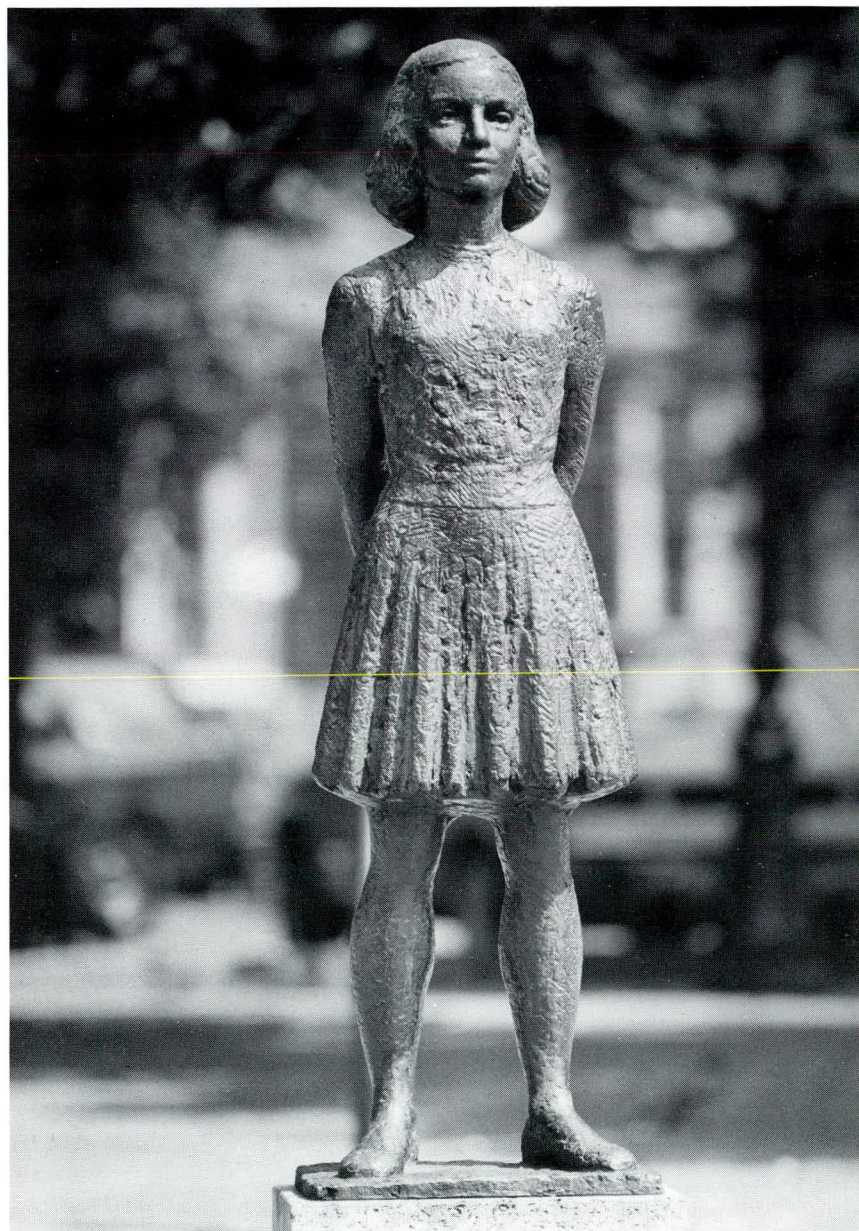
1957 brons h. 59

part. collectie

opm.: Het eerste gietsel is in de collectie van de Rijksdienst Beeldende Kunst, 's-Gravenhage.

21. *Portret A. d'Hont-van Doorn ('Moeder')*
1958 brons h. 30

22. *Anne Frank*

1959 brons h. 125

opm.: Dit tweede exemplaar is in het bezit van de kunstenaar, het eerste staat op het Janskerkhof te Utrecht.

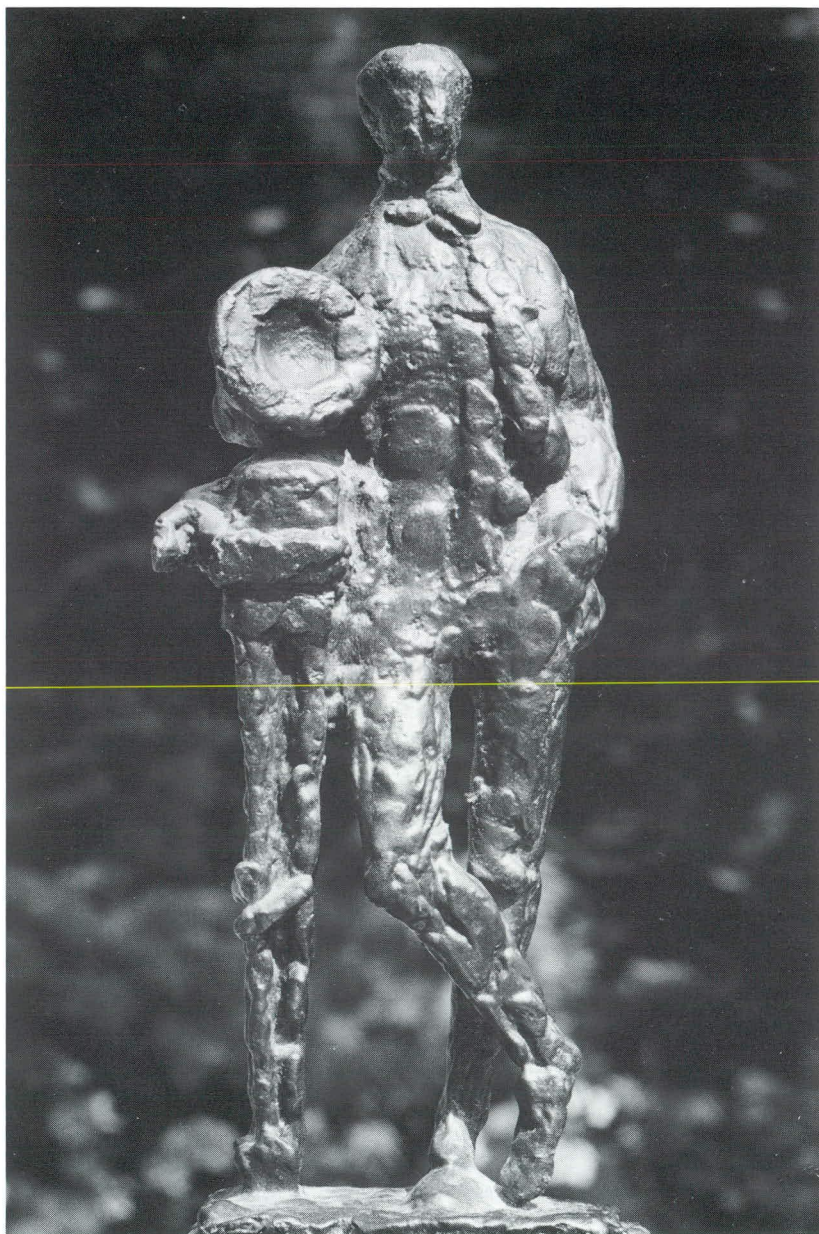

23. *Gesprek*

1960 brons 64 x 34 x 19

coll. Centraal Museum Utrecht

opm.: Een tweede exemplaar is in de collectie van de Rijksdienst Beeldende Kunst, 's-Gravenhage.

24. *Edison*

1960 brons 21 x 7 x 4

coll. dhr. W.J. d'Hont, Tilburg

opm.: Jaarlijkse prijs op zuiver artistieke basis voor uitvoerende kunstenaars, sinds 1960 door de Edisonstichting te Hilversum uitgereikt.

25. *Amict*

1961 brons h. 56

coll. Rijksmuseum Het Catharijneconvent, Utrecht (in permanent bruikleen in het Rijksmuseum Twenthe te Enschede)

26. *Gezin*
1962 brons h. 42
part. collectie
opm.: Ontwerp voor *Gezin*, Johan Gerardsweg, Hilversum (1964).
(foto naar klei model)

27. *Zwanger vrouwtje*
1962 brons h. 40
coll. mevr. S.M. van Lommel-Kögl, Laren (N.H.)

28. *Sebastiaan in jas*
1963 brons h. 26

29. *Portret Sabine*
1964 brons 17 x 14

opm.: Een tweede exemplaar is in de collectie van het Museum Henriëtte Polak te Zutphen.

30. *Maigret*
1965 brons h. 85
coll. A.W.B. Uitgever, Utrecht
opm.: Ontwerp voor *Maigret*, jaagpad langs Damsterdiep, Delfzijl (1966).

31. *Portret Joop Sjollema*

1965 brons h. 29

coll. mr. J.S. Sjollema, Amsterdam

opm.: Een tweede exemplaar is in de collectie van de Rijksdienst Beeldende Kunst, 's-Gravenhage.

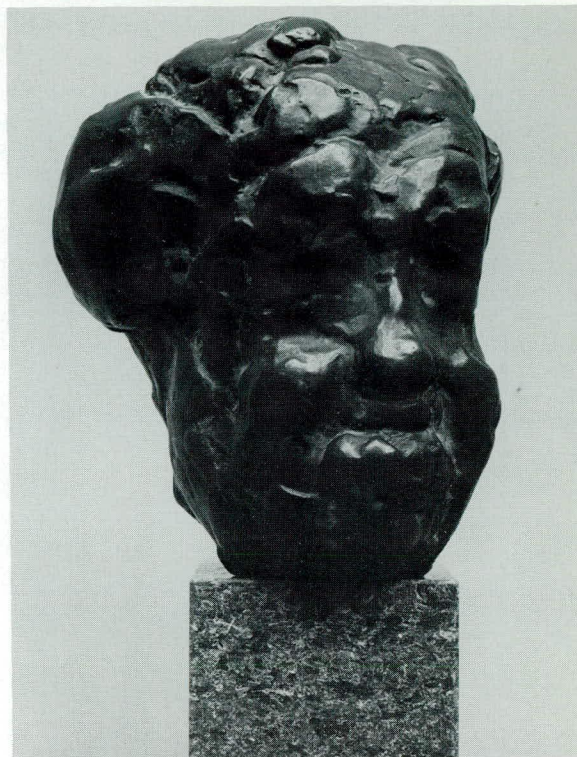

32. *Beursman*

1966 brons 39 x 13 x 10

coll. H. Sijthoff, Amsterdam

opm.: De Henri Sijthoffprijs, een prijs voor het beste jaarverslag van bedrijven en instellingen in Nederland, jaarlijks uitgereikt door *Het Financieele Dagblad* te Amsterdam; ontwerp voor *Beursman*, Damrak, Amsterdam (1966).

33. *Portret Michel Simon*
1967 brons h. 8

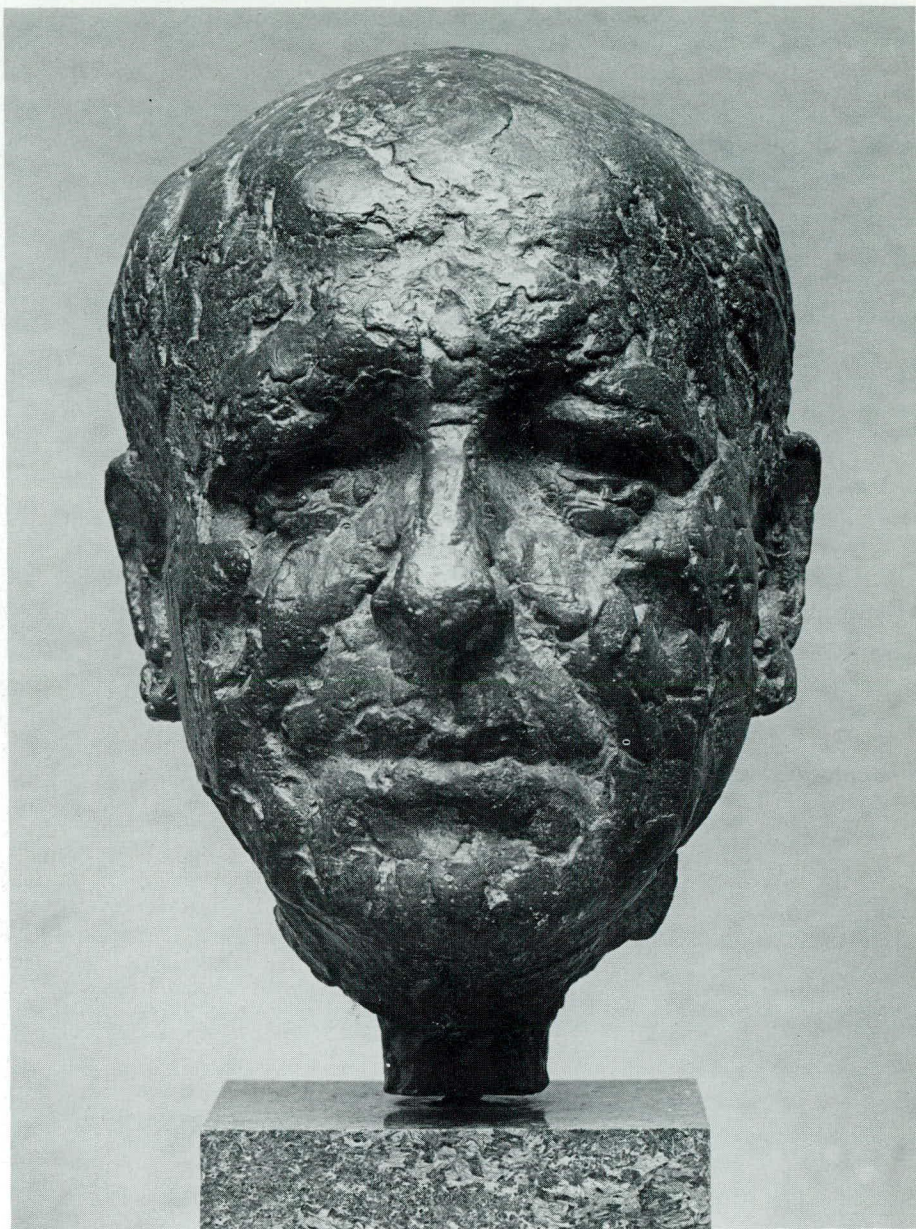

34. *Personificatie van de Kunsten*

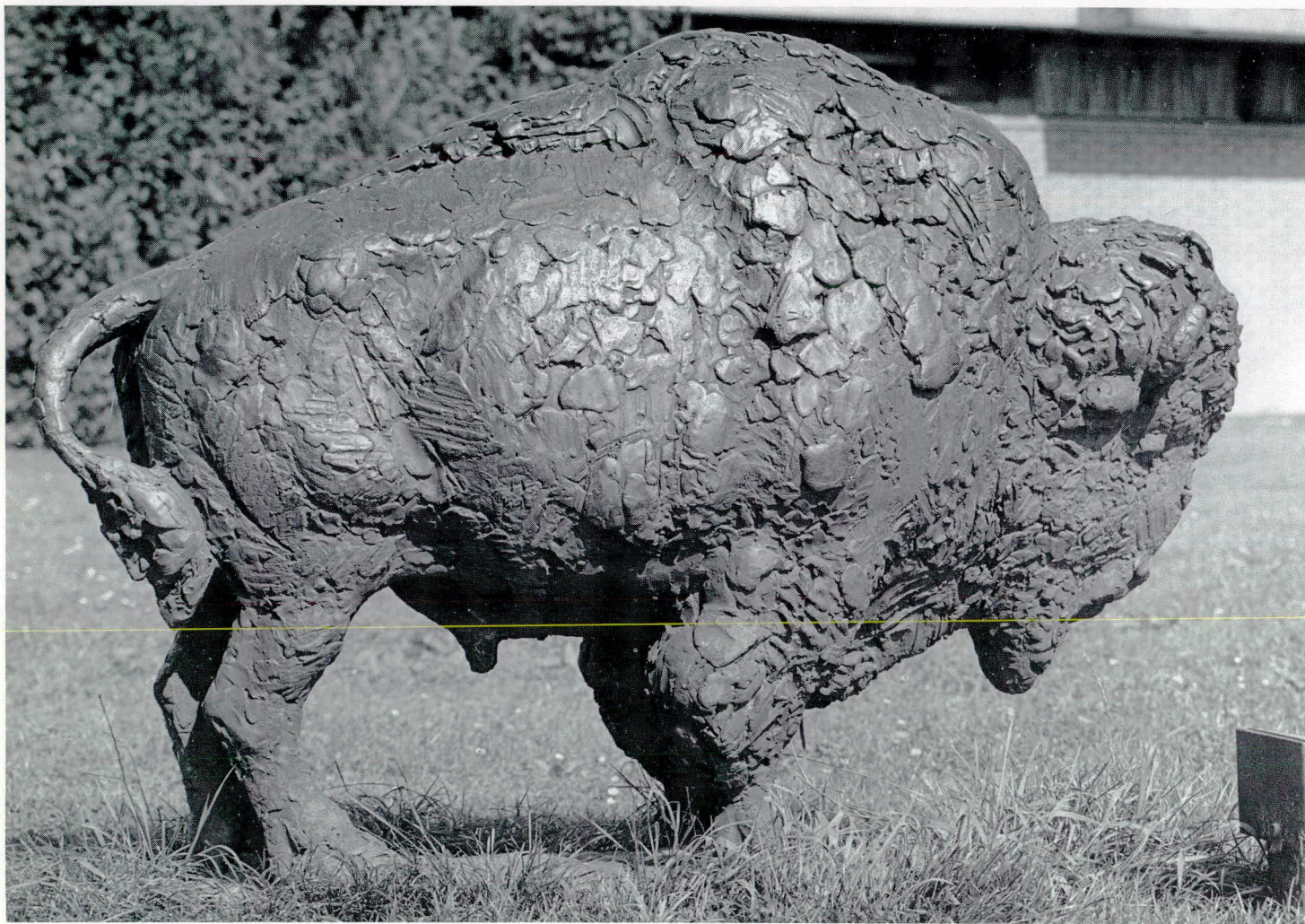
1967 brons h. 225

Het Gemeentebestuur van Zwijndrecht

opm.: Eén van de vijf beelden van de fontein, Rotonde Koninginneweg, Zwijndrecht (1967).

35. *Portret dr. M. van Eekelen*
1967 brons h. 35
coll. dr. M. van Eekelen

36. *Bizon*
1969 brons 50 x 63 x 25
part. collectie

37. *Figuurportret koningin Juliana*
1969 brons h. 55
coll. Provinciehuis 's-Hertogenbosch

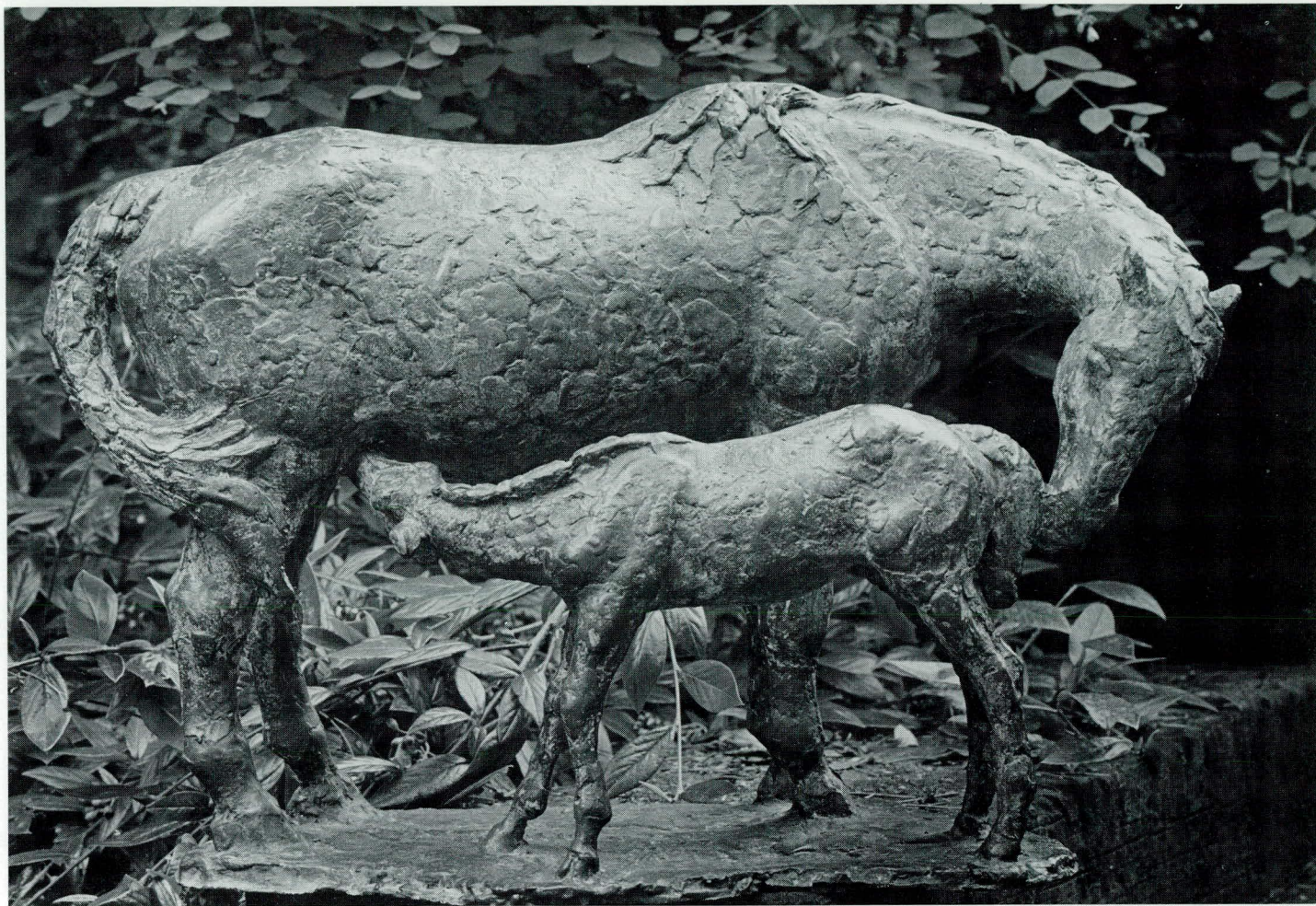

38. *Ochtend*

1971 brons h. 120

opm.: Dit tweede exemplaar is in het bezit van de kunstenaar, het eerste staat in het Rosarium in Park Transwijk te Utrecht.

39. *Merrie en veulen*

1971 brons 33 x 45 x 25

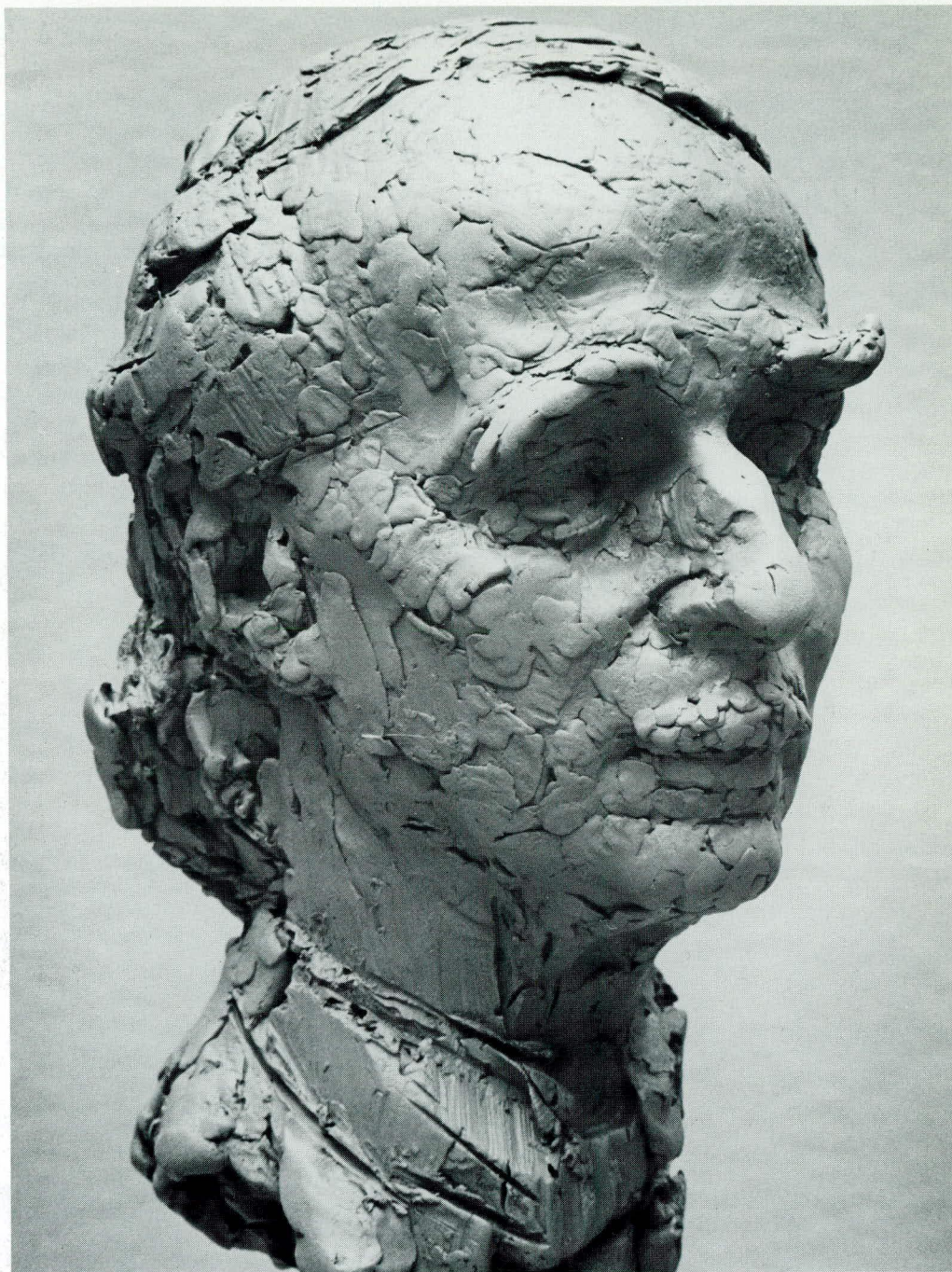
coll. Rabobank Nederland, Utrecht

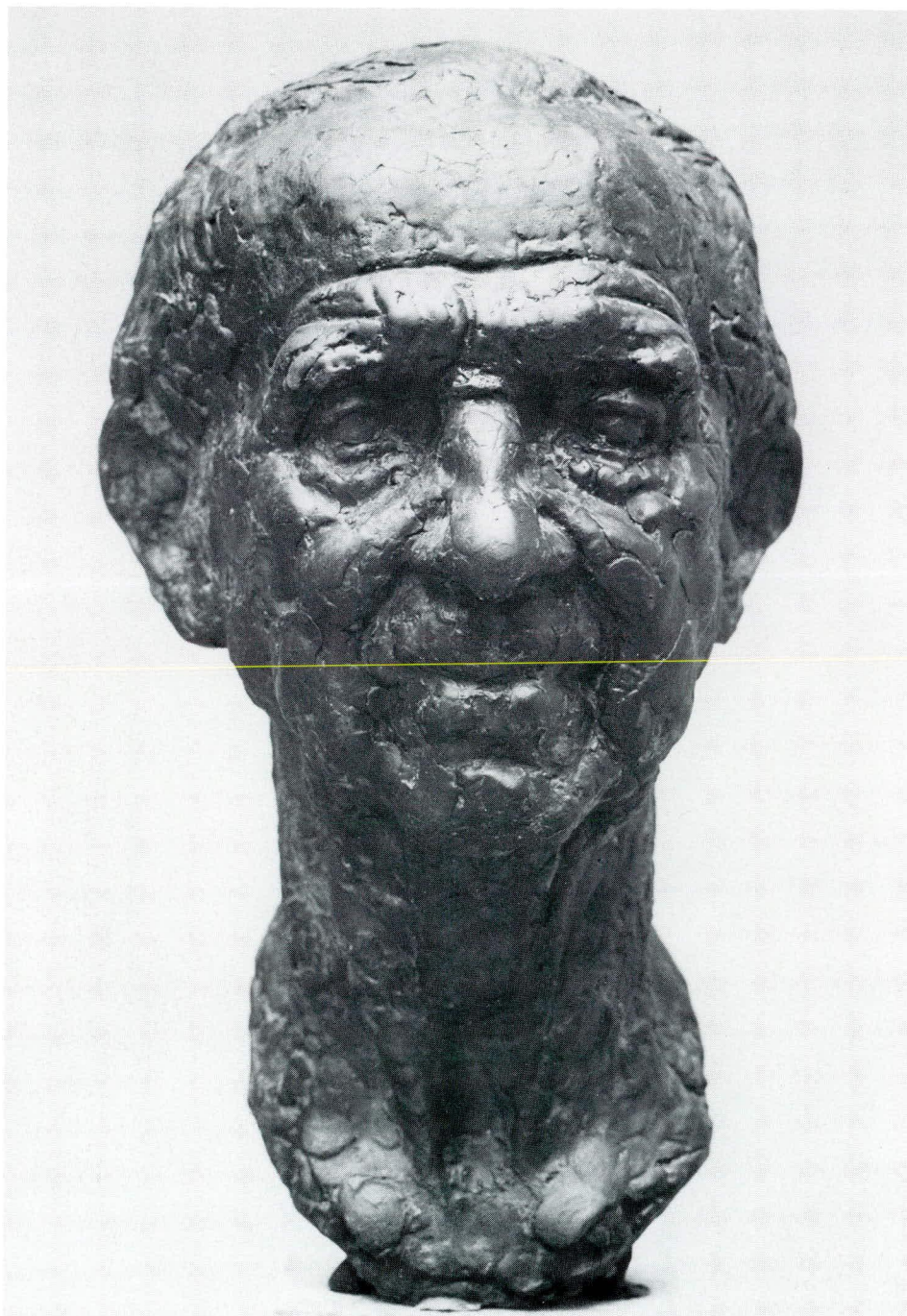
opm.: Ontwerp voor *Merrie en veulen*, Sint Jacobsstraat, Utrecht (1971).

40. *Madame Robert*
1972 brons h. 43

41. *Portret Otto B. de Kat*
1976 brons h. 40
coll. O.B. de Kat
(foto naar kleimodel)

42. *Portret prof. dr. W. van Maanen*
1977 brons h. 43
coll. prof. dr. W. van Maanen, Utrecht

43. *Portret Sabine*
1977 brons h. 41

44. *Borstbeeld Mia*
1977 brons h. 72

45. *Portret Bertus Sondaar*
1979 brons h. 38
(foto naar kleimodel)

46. *Borstbeeld koningin Beatrix*

1980 brons h. 53

opm.: Dit tweede exemplaar is in het bezit van de kunstenaar, het eerste is opgesteld in het raadhuis van Hoofddorp.

47. *Jongen met hoed*
1980 brons h. 120

48. *Borstbeeld drs. J.W. Janssen*
1980 brons h. 50
coll. Crediet- en Effectenbank n.v., Utrecht
(foto naar kleimodel)

49. *Bizon*
1981 brons h. 12

50. *Stier*

1982 brons 74 x 50 x 80

opm.: Ontwerp voor *Stier*, Prins Bernardlaan, Alphen aan de Rijn (1986).

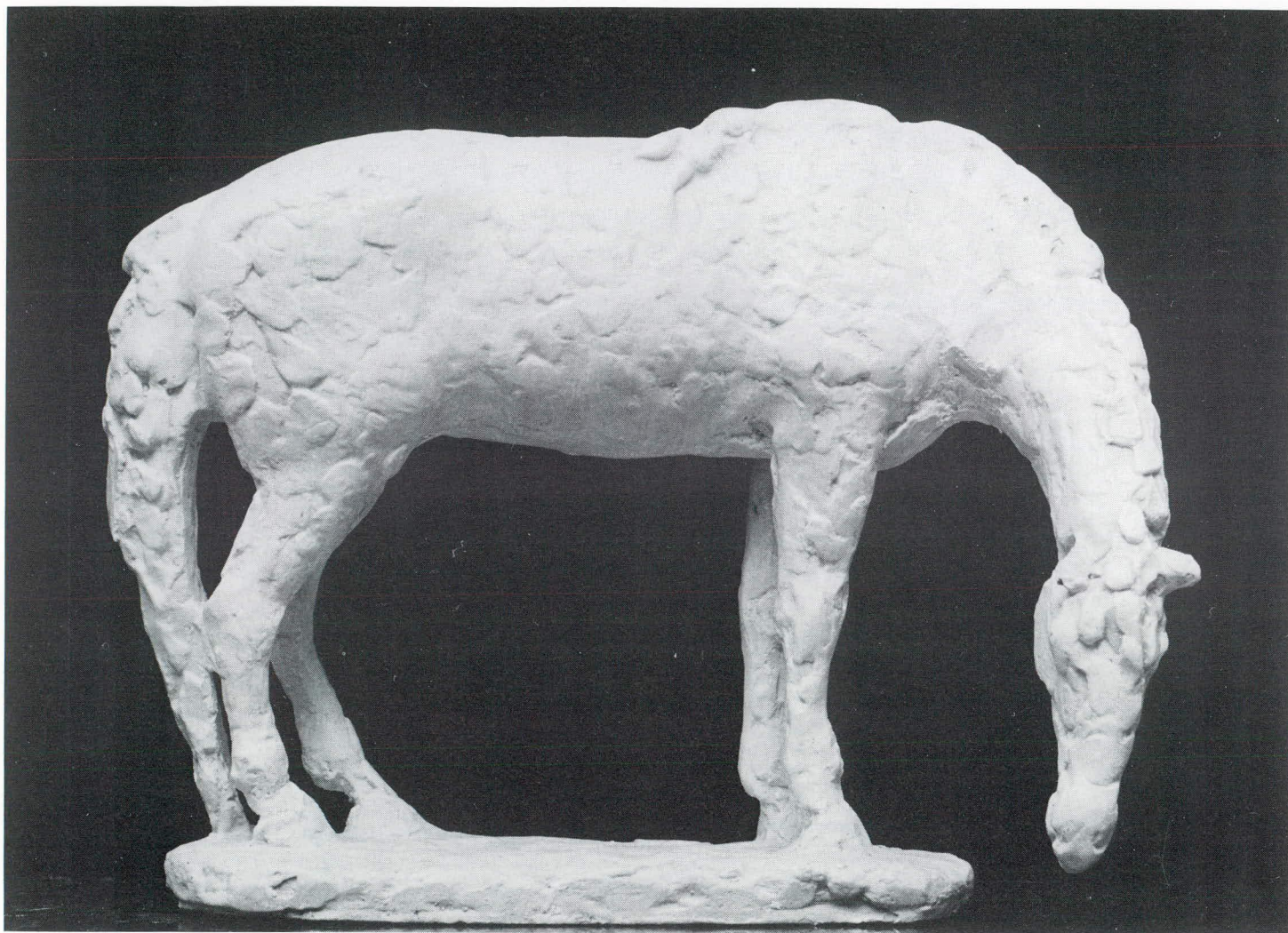
51. *Portret Noortje*
1983 brons h. 33
part. collectie

52. *Marskramer*
1983 gips h. 180
opm.: Model van *Marskramer*, Gedempte Singel, Assen (1983).
(foto naar bronsgietsel)

53. *Man en kind*
1983 brons h. 30
part. collectie
opm.: Ontwerp voor *Man en kind*, Park Transwijk, Utrecht (1985).

54. *Drinkend paard*

1984 brons h. 25

opm.: Ontwerp voor *Drinkend paard*, Brink, Baarn (1984).
(foto naar gipsmodel)

55. *Borstbeeld Sebastiaan*
1985 brons 60 x 50

56. *Kroegbaas*

1985 brons h. 23

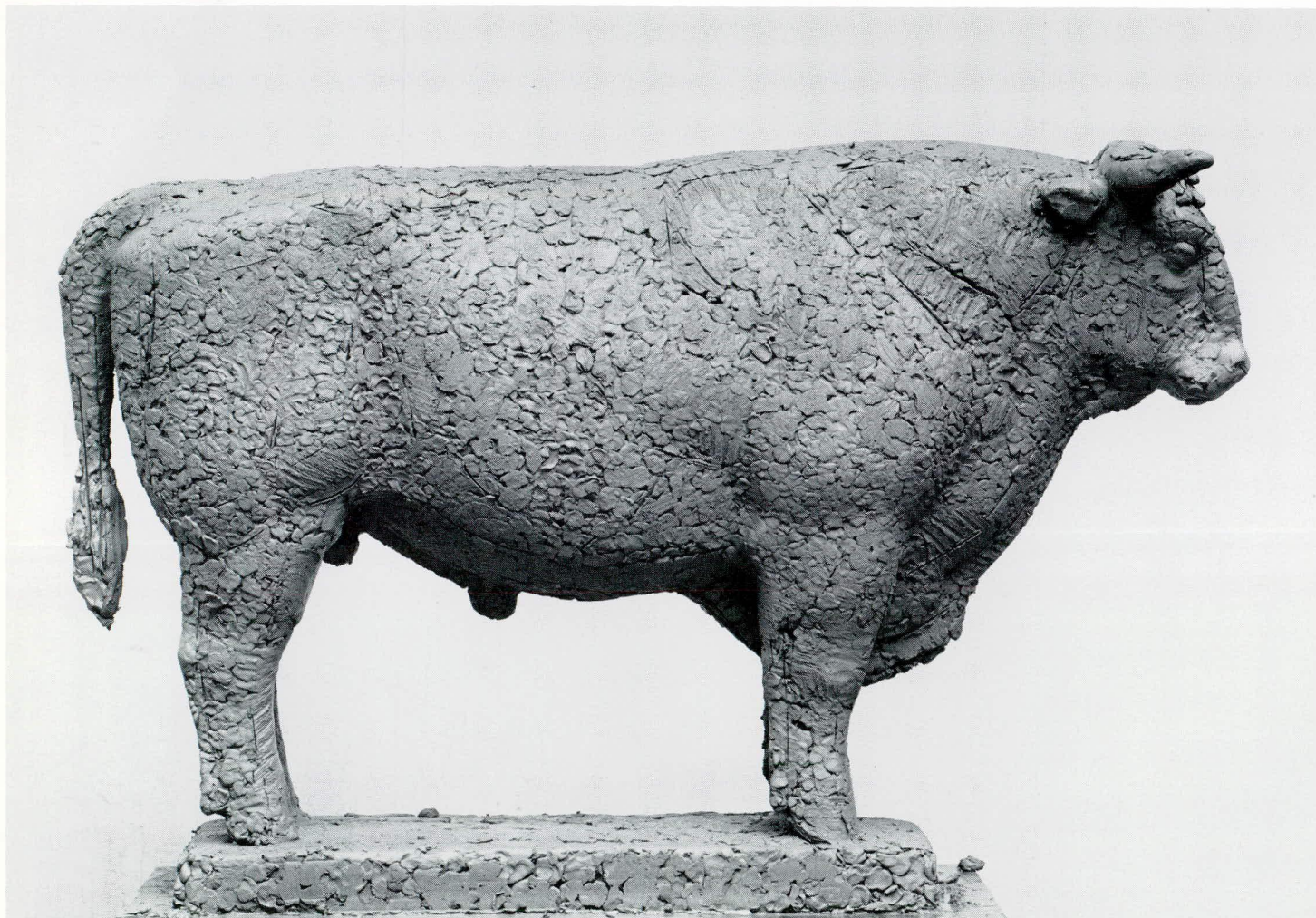
opm.: Geïnspireerd op Carmiggel's bundel *Kroeglopen* en voortgekomen uit het project 'Pennen en Penselen', georganiseerd door het Cultureel Servicebureau Provincie Utrecht, waarin een beeldend kunstenaar een werk maakt, geïnspireerd op het werk van een schrijvend kunstenaar.

57. *Meisje op draaimolenpaard*

1986 brons 150 x 150

opm.: Dit tweede exemplaar is in het bezit van de kunstenaar, het eerste staat op de Stadhuisbrug te Utrecht.

58. *Stier*
1987 brons 120 x 185 x 80
(foto naar kleimodel)

Penningen

59. Vijftigste Jaarbeurs

1948 brons Ø 8,1

opm.: O.a. in de collectie van het Rijksmuseum Het Kon. Penningkabinet te Leiden.

60. Monumentenfonds Utrecht

1950 brons Ø 6

coll. Museum van 's Rijks Munt, Utrecht

opm.: O.a. in de collectie van het Rijksmuseum Het Kon. Penningkabinet te Leiden.

61. Prof. dr. A.A. Hijmans van de Bergh

1952 zilver Ø 6

part. collectie

opm.: Penning die wordt uitgereikt door de Nederlandse Internisten Vereniging te Utrecht.

62. 40 jaar Rotary Utrecht
1963 brons Ø 10

63. Prof. dr. J. Swierenga
1985 brons Ø 10

opm.: Penning die wordt uitgereikt door de Prof. Dr. Jaap Swierenga Stichting aan hen die het onderzoek op het gebied van de diagnostiek en de therapie van longziekten bevorderen en stimuleren.

64. Jacobus van Looy
1985 brons Ø 12

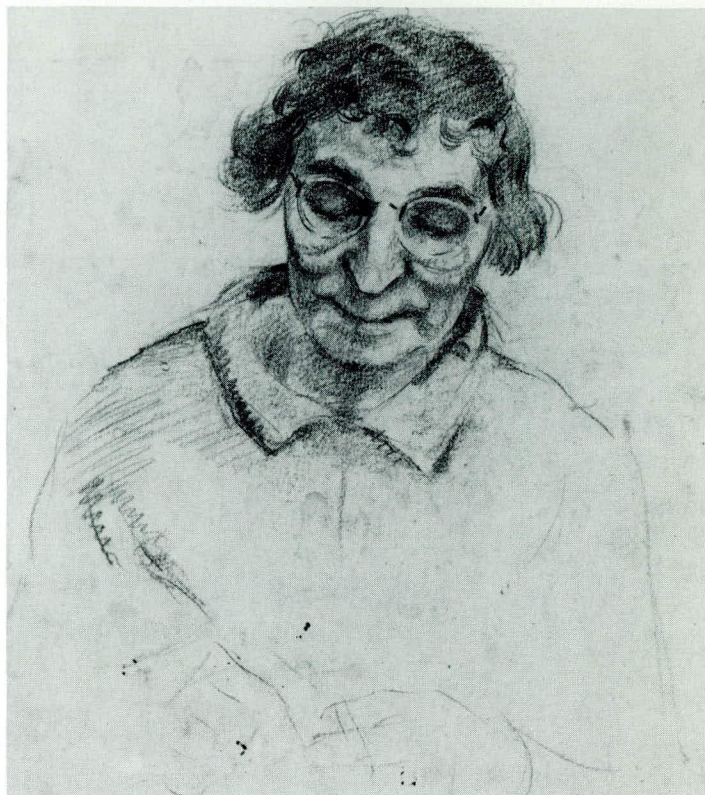
coll. Stichting Jacobus van Looy, Haarlem

opm.: Prijspenning voor een schilder/schrijver; de eerste keer viel deze eer ten deel aan Armando.

Tekeningen

65. *Portret J.H. d'Hont ('Vader')*
1937 potlood op papier 12,5 x 13

66. *Portret A. d'Hont-van Doorn ('Moeder')*
1937 potlood op papier 18 x 23,5

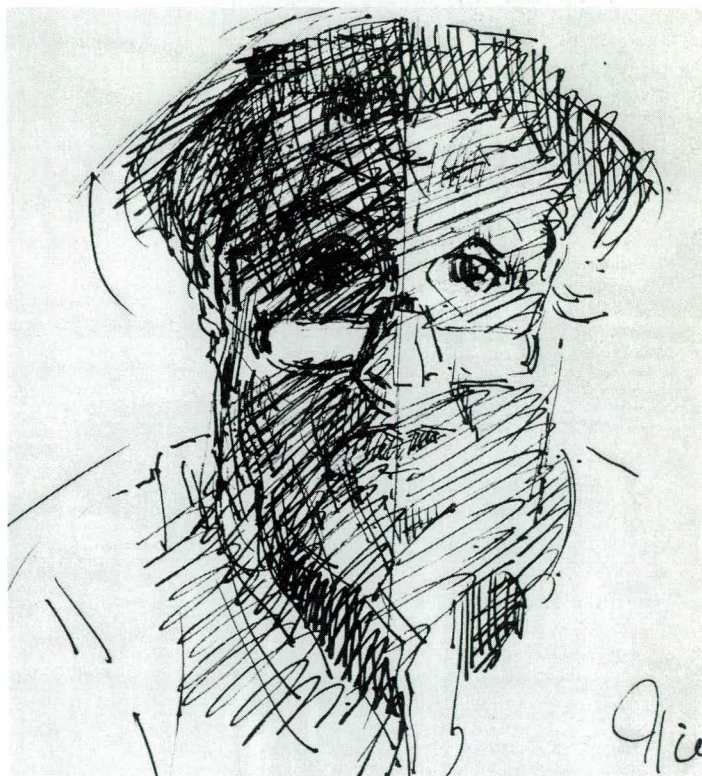
67. *Portret Silvie*
1970 pen op papier 10,5 x 11

68. *Portret Martje*
1977 pen op papier 15,5 x 18,5

69. *Vrouw op krukken*
1978 potlood en pen op papier 13,5 x 16,5

70. *Zelfportret*
1980 pen op papier 13 x 11

Topografisch overzicht openbaar werk in Nederland

(uitgezonderd stad Utrecht)

- Alpen a/d Rijn, Prins Bernardlaan
Stier 1986 brons 160x300x100
- Amersfoort, Gem. Dienst Sociale Zaken, Stadhuisplein 7
Het paard en de ezel 1957 twee bronzen reliëfs Ø elk 80
- Amersfoort, Ziekenhuis De Lichtenberg, Utrechtseweg 160
Borstbeeld Jan van Gulik 1980 brons h.68
- Amstelveen, Bosboom Toussaintlaan
Amict 1961 brons 165x100x100
- Amstelveen, William Boothlaan
Concentratie 1964 brons 84x165x40
- Amsterdam, Bond van Nederlandse Architecten, Keizersgracht 321
Portret Gerrit Rietveld 1965 brons h.45
- Amsterdam, Rokin
Vrouw met stola 1966 brons h.116
- Amsterdam, Damrak
Beursman 1966 brons 120x46x31
- Amsterdam, Arti et Amicitiae, Rokin 112
Borstbeeld Leo Jaller 1968 brons h.41
- Amsterdam, Het Financieele Dagblad b.v., Weesperstraat 85/87
Borstbeeld Henri A.H. Sijthoff 1981 brons 56x50
- Apeldoorn, Verzekeringskamer, J.F. Kennedylaan 32
Manenschaap 1969 brons 138x130x34
- Assen, Gedempte Singel
Marskramer 1983 brons 180x80x43
- Baarn, Brink
Drinkend paard 1984 brons 160x200x58
- Bilthoven, Begraafplaats Den en Rust, Soestdijkseweg 265
Grafmonument B.J. Kerkhof 1955 Franse kalksteen
Grafmonument dr. F.A. van den Berg 1961 brons 63x34
- Bilthoven, Rijksinstituut voor de Volksgezondheid, Ant. v. Leeuwenhoeklaan
Geschiedenis van de westerse gezondheidszorg (linkerwand)
1979 Muschelkalksteen 350x700x100
- Burgh Haamstede, Ned. Herv. Kerk
Tympanon 1949 Franse kalksteen 80x260
- Bussum, hoek Vlietlaan/Esiaan
Jongen met hoed 1982 brons h.210
- De Bilt, Grontmij. n.v., De Holle Bilt 22
Grondwerker 1955 brons 170x100x80
- Delfzijl, jaagpad langs het Damsterdiep
Maigret 1966 brons 147x38x45
- Den Briel
Jan Pieterszoon Coppelstock 1987 brons h.250
- Deventer, Rijsterborchpark
Europa en de stier 1963 brons 180x200x100
- 's-Gravenhage, Bank van Nederlandse Gemeenten, Vijverberg 10
Stadsplanning, Sport, Kunst, Gezondheidszorg 1968 reliëfs in Franse Kalksteen elk 90x175
- Groningen, N.V. Nederlandse Gasunie, Laan Corpus den Hoorn 102
Europa en de stier 1964 brons 66x38x60
- Haarlem, hoek Delftlaan/Jan Campertstraat
Verkeersmonument 1962 brons 300x200x100
- Heemstede, Inst. v. Epilepsiebestrijding Meer en Bosch-De Cruquius-hoeve
Kind met lam en kat 1957 Franse kalksteen 122x35x35
- 's-Hertogenbosch, Provinciehuis, Brabantlaan 1
Figuurportret koningin Juliana 1969 brons 52x13x13
- Hilversum, Johan Gerardsweg
Gezin 1964 brons 250x130x135
- Hilversum, Comeniuscollege, Bizonlaan
Mens en dier 1969 brons 200x160x70
- Hoofddorp, Raadhuis
Borstbeeld koningin Beatrix 1981 brons h.53
- IJsselstein, Mariënstein (vijver)
Jonas in de walvis 1963 brons ca. 150x300
- Kerkrade, Schaesbergerstraat
Man en kind 1982 brons 200x36x95
- Kerkrade, Kasteel Erenstein, Oud Erensteinerweg 6
Drinkend paard 1984 brons 84x88x30
- Kerkrade-Landgraaf, Winselerhof, Tunnelweg 90
Os 1986 brons 80x120
- Kerkrade-Terwinselen, hoek dr. Nolensstraat/Piusstraat
Gesprek 1966 brons 165x113x60
- Koog a/d Zaan, Koogerpark
Vrouw met stola 1966 brons h.177
- Leiden, Sociëteit Minerva, Breestraat 50
Schouwversiering 1966 brons
- Leiden, Zwembad De Vliet, Voorschoterweg
Zwemster 1967 brons 184x55x35
- Maarssen, Alg. Kerkhof, Straatweg
Grafmonument dr. A. 't Hoen 1949 Franse Kalksteen beeld h.103
reliëfs elk 25x47x22
- Nieuwegein, Antonius Ziekenhuis, Koekoekslaan 1
Borstbeeld prof.dr. J. Swierenga 1977 brons h.40
- Nijmegen, Politiebureau, Mariënborg
Gedenksteen Gevallen Politiefunctionarissen '40-'45 1946 Franse kalksteen 56x84,5
- Nijmegen, Diaconie Ned. Herv. Gemeenten, Van Schaeck Mathonsingel 12
De barmhartige Samaritaan 1949 Franse kalksteen 51x122
- Nijmegen, Bejaardenhuis Doddendaal, Parkdwarsstraat
Borstbeeld W.F.W. van de Wagt 1959 brons h.48
- Nijmegen, Inst. v. Pathologische Anatomie, Geert Grooteplein 24
Borstbeeld prof.dr. H.J.G. Wijers 1965 brons h.75
- Nijmegen, hoek Archipelstraat/Molukkenstraat
Gesprek 1966 brons 165x113x60
- Nijmegen, Stadsschouwburg, Nassausingel
Vrouw met stola 1966 brons h.177
- Nijmegen, Mariënborg
Ponyrijden 1967 brons 180x180x70
- Oegstgeest, Marelaan
Tiener 1969 brons 185x65x41
- Renkum, Raadhuis
Reliëfportret koningin Beatrix 1982 brons Ø 90

Rotterdam, voormalig SHV-gebouw, Westerkade 2
Versierde wijzerplaat van klok 1952 brons 104x95
 Tilburg, Katholieke Hogeschool
Ochtend 1973 brons 164x32x36
 Yerseke, Groene Kruisvereniging 'Ziekenzorg', Bernardstraat 19
Reliëfportret dr. J.G. van Klinkenberg 1947 brons Ø 48
Moeder en kind 1947 Portlandstone 56x44
Baby op weegschaal 1947 Portlandstone 44x56
 Zaandam
Vrouw met stola 1966 brons h.177
 Zeist, T.N.O., Utrechtseweg 48
Portret dr. M. van Eekelen 1967 brons h.35

Zwijndrecht, Willem van Oranjelaan (drie personificaties van tuinbouw)
Planten 1960 Franse kalksteen 170x74x42
Wieden 1960 Franse kalksteen 100x113x60
Oogsten 1960 Franse kalksteen 200x71x53
 Zwijndrecht, Rotonde Koninginneweg (vijf beelden voor een fontein)
Arbeid, Geloof, Kunst, Wetenschap, Leven 1967 brons h.ca.225 uitgezonderd *Leven* 300x300x300
 Zwijndrecht, Develpark
Gesprek 1966 brons 165x113x60
 Zwijndrecht, Zwanendrift
Bizon 1968 brons 100x150x35

Topografisch overzicht openbaar werk in de stad Utrecht

Lessinglaan, Spinozabrug
Wijshheid 1943 franse kalksteen h.220
 Museumlaan, Begraafplaats St. Barbara
Grafmonument fam. T.J. Dusseldorp 1945 Franse kalksteen 130x90x20
 Manenburg 2, woonhuis (voormalig woonhuis Pieter d'Hont)
Schilderes en beeldhouwer 1946 reliëf in Franse kalksteen Ø 40
Ridder 1946 Franse kalksteen h.75
 Jutfaseweg 3, School voor de Grafische Vakken
Gedenksteen W.O. II 1947 zandsteen 120x90
 Nieuwegracht 137, Wilhelmina Kinderziekenhuis
Reliëfportret koningin Wilhelmina 1948 Franse kalksteen 115x80
 Voorstraat 52, voormalig reisbureau
Sluitsteen 1948 Franse kalksteen 40x70
 Adriaen van Ostadelaan 19, voormalige slagerij Ruys de Groot
Koe-slachting 1948 reliëf in Franse kalksteen 105x140x30
 Oudegracht, Smeebrug
Smederij 1948 twee reliëfs in zandsteen elk 100x80
 Oudegracht 157, huis Den Gulden Coppens
Gevelsteen Den Gulden Coppens 1948 zandsteen 80x100
 Jaarbeursplein 6, Beatrixhal
Wapen prinses beatrix 1949 brons 92x220
 Waterstraat 47, Kamer van Koophandel
Gedenksteen W.O. II 1949 Franse kalksteen 64x80x5
 Stadhuisbrug 1, Stadhuis (Trouwzaal)
Wapen van de stad Utrecht 1950 lindehout 40x355
Reliëfportret koningin Juliana 1950 brons 85x60
 Nieuwegracht 137, Wilhelmina Kinderziekenhuis
Borstbeeld prof.dr. A. ten Bokkel Huinink 1952 brons h.41
 Geertekerkhof, Geertekerk
Doopvont 1952 hardsteen
 Catharijnesingel 47, hoofdkantoor Van Gend & Loos n.v.
Borstbeeld H. van Wessem 1952 brons h.45
 Fockema Andrealaan 9, Jan Willem Gunningschool
Kind met lam 1952 brons h.125
 Lucasbolwerk 24, Stadsschouwburg
Portret Ida Wasserman 1954 brons h.52

Sopialaan 4, Allweiler Houttuin Pompen b.v.
Borstbeeld C. Houttuin 1954 brons h.50
 Oudegracht, Bakkerbrug
Trijn van Leemput 1955 brons h. 130
 Padualaan 8, Transitorium III, Vakgroep Organische Chemie
Borstbeeld prof.dr. F. Kögl 1955 brons h.50
 Wijnnesteinlaan 2, Marcuskkerk
Doopvont 1956 beton
 Stadhuisbrug 1, Stadhuis
Tympanon 1957 Franse kalksteen 350x1400x100
 Koningsbergerstraat 2, Dr. F.H. de Bruijnelyceum (ingangsversiering)
Meisje met schooltas 1958 brons h.150
Jongen met hockeystick 1958 brons h.150
Symbolen van de vier evangelisten 1958 Franse kalksteen elk 73x75
 Museumlaan, Begraafplaats St. Barbara
Grafmonument fam. J.H. d'Hont (ouders van Pieter d'Hont)
 1958 Franse kalksteen 70x56x20
 Domplesin 29, Academiegebouw
Portret jhr.dr. M.L. van Holte tot Echten 1959 brons h.41
 Mariaplaats, zijgevel SHV-gebouw
Energiewinning 1960 Muschelkalksteen 200x300
Rijnvaart 1960 Muschelkalksteen 200x300
Mijnbouw 1960 Muschelkalksteen 200x300
 Janskerhof
Anne Frank 1960 brons h.125
 Jacobikerkhof, Jacobikerk
Doopvont 1960 Muschelkalksteen h.110
 Atoomweg 464, A.W. Bruna en Zoons Uitgeversmij.
Portret Boris Pasternak 1962 brons h.50
Maigret 1965 brons h.85
 Nieuwegracht 137, Wilhelmina Kinderziekenhuis
Borstbeeld ir. F.E.D. Enschedé 1968 brons h. 62
 Heidelberglaan, Bestuursgebouw Rijksuniversiteit Utrecht
Bizon 1968 brons 20x23x11
 Beneluxlaan 9, Kon. Wegenbouw Stevin b.v.
Bizon 1968 brons 200x300x100

Vondellaan 24, Fysiologisch Laboratorium
Portret prof.dr. J. Jongbloed ca. 1968 brons h.40
 Sophialaan 4, Allweiler Houttuin Pompen b.v.
Dame met waterkruik 1969 brons h.165
 Sint Jacobsstraat
Merrie met veulen 1970 brons 200x250x150
 Park Transwijk, Rosarium
Ochtend 1971 brons h.120
 Domplein 29, Academiegebouw (Aula)
Borstbeeld mr. C.Th.E. Graaf van Lynden van Sandenburg 1972
 brons 68x56x32
 Rijnkade 1, SHV-Nederland n.v.
Portret J.M. Fentener van Vlissingen 1972 brons h.48
 Nieuwegegracht 137, Wilhelmina Kinderziekenhuis
Borstbeeld prof.dr. H.A. Weijers 1973 brons h.62
 Bosboomstraat 1, Diaconessenhuis
Reliëfportret dr. M.L. Muller 1977 brons 49x41
 Neude 4, Algemene Bank Nederland n.v.
Gevelversiering 400 jaar Unie van Utrecht: Verleden en Heden 1979
 twee bronzen reliëfs elk 125x110
 Herculesplein 5, Crediet- en Effectenbank n.v.
Borstbeeld drs. J.W. Janssen 1980 brons h. 50
 Achter Sint Pieter 20, Provinciehuis (Statenzaal)
Borstbeeld koningin Beatrix 1981 brons 65x60x36
 Vredenburgpassage, Muziekcentrum Vredenburg
Borstbeeld Peter Schat 1981 brons 65x50x30
 Park Transwijk, Grote vijver
Man en kind 1985 brons h.300
 Stadhuisbrug
Meisje op draaimolenpaard 1986 brons 150x150

Tentoonstellingen

- 1941 Amsterdam, Stedelijk Museum (Nederlandse Kring van Beeldhouwers)
- 1947 Utrecht, Centraal Museum, *Tien jaar Kunstliefde*
- 1949 Parijs, Hotel de la Monnaie, *Expositie de la medaille actuelle*
- 1949 Arnhem, Park Sonsbeek, *Sonsbeek '49*
- 1949 Eindhoven, Stedelijk Van Abbemuseum (Nederlandse Kring van Beeldhouwers)
- 1949 Arhus, Radhus, *Den Hollandske Kunstudstilling* (Kunstliefde)
- 1951 's-Gravenhage, Gemeentemuseum, *Nederlandse Beeldhouwkunst*
- 1952 Arnhem, Park Sonsbeek, *Sonsbeek '52*
- 1955 Arnhem, Park Sonsbeek, *Sonsbeek '55*
- 1955 Utrecht, Kunstliefde (met Leo Brom, Gerarda Rueter en Bertus Sondaar)
- 1956 Utrecht, Kunstliefde (ledententoonstelling)
- 1956 Arnhem, Gemeentemuseum, *Portrettisten*
- 1957 Rotterdam, Museum Boymans-Van Beuningen, *Nederlandse Beeldhouwkunst*
- 1957 Utrecht, Centraal Museum, *150 jaar Genootschap Kunstliefde*
- 1958 Utrecht, Kunstliefde, *Vijf portrettisten*
- 1958 Arnhem, Park Sonsbeek, *Sonsbeek '58*
- 1959 Leiden, Museum de Lakenhal, *Het Nederlandse portret sinds 1880*
- 1960 Amsterdam, Rijksacademie, *Equilibre*
- 1960 Utrecht, Kunstliefde, *Vorm en evenwicht*
- 1960 Leiden, Hortus Botanicus, *Tijdsbeeld 1960*
- 1961 Utrecht, Kunstliefde, *Oog in oog*
- 1962 Amsterdam, Stedelijk Museum (Nederlandse Kring van Beeldhouwers)
- 1962 's-Gravenhage, Madurodam, *Kleinplastiek Madurodam*
- 1962 Arhus, Radhus (uitwisselingstentoonstelling Utrechtse kunstenaars)
- 1962 Malmö, Museum (uitwisselingstentoonstelling Utrechtse kunstenaars)
- 1963 Leiden, Museum de Lakenhal, *Figuratieve schilder- en beeldhouwkunst*
- 1963 Arnhem, Gemeentemuseum, *Onze Beeldhouwkunst 1813-1963*
- 1963 's-Gravenhage, Madurodam, *Europese kleinplastiek*
- 1964 Maastricht, Galerie Bongers van den Berg (met Hans Bayens)
- 1964 Utrecht, Atelier Noyons (met Jan Noyons)
- 1965 Leiden, Hortus Botanicus, *Tijdsbeeld 1965*
- 1966 Nijmegen, Waaggebouw (eenmanstentoonstelling)
- 1966 Arnhem, Park Sonsbeek, *Sonsbeek '66*
- 1967 Parijs, Galerie Louise Eskens (eenmanstentoonstelling)
- 1967 Blaricum, Lochem, Westerbork (beeldenroute)
- 1968 Amsterdam, Arti et Amicitiae, *Oog om oog*
- 1968 Ansbach, Kreis- und Stadtmuseum, *Kunst der Gegenwart aus Utrecht*
- 1969 Amsterdam, Kabinet Floret, *Grafiek en Kleinplastiek*
- 1969 's-Gravenhage, Galerie Nouvelles Images (met Noyons en Lehman)
- 1969 Utrecht, Centraal Museum, *Nederlandse Beeldhouwkunst '64-'69*
- 1969 Laren (NH), Singer Museum, *Vorm van leven*

- 1969 Utrecht, Atelier Noyons (met Jan Noyons, Paul Grégoire, Theo van de Vathorst en Arie Teeuwisse)
- 1970 Amsterdam, Arti et Amicitiae, *Arti Bestiarium*
- 1971 Deventer, *Beeldenroute Overijssel*
- 1972 Haarlem, Vleeshal en Vishal, *Een beeld van Bronner* (Bronner en leerlingen)
- 1976 Zeist, Zeister Slot, *Brons, hout en steen*
- 1978 Tiel, Streekmuseum De Groote Sociëteit (met Joop Sjollema)
- 1978 Bergen op Zoom, Stichting Etcetera (met Joop Willems)
- 1978 Antwerpen, Galerij Brabo (met Joop Willems en Arie Teeuwisse)
- 1981 Kerkrade, Botanische Tuin, *Beeld-en Tuin*
- 1982 Utrecht, Atelier Noyons, *d'Hont '65* (met Joop Willems en Arie Teeuwisse)
- 1983 Amersfoort, De Lichtenberg, *Beeld op de Berg*
- 1983 Utrecht, Stichting Perspectief (met Philip Wisman)
- 1985 Amersfoort, Galerie De Ploegh (met Kurt Löb)
- 1985 Barneveld, Raadhuis (met Joop Mijsbergen)
- 1987 Lelystad, Provinciehuis (met Joop Willems)
- 1987 Beemster, *Beemster Beeldenroute* (29 kunstenaars)
- 1987 Amersfoort, Galerie De Ploegh, *Steenbeeldhouwers symposium Amersfoort 1987*

Bibliografie

- Amsterdam, Rijksacademie, *Equilibre*, 1960 (cat.)
- Amsterdam, Stedelijk Museum, *Nederlandse Kring van Beeldhouwers*, 1962 (cat.)
- Anoniem, 'Utrechtse beeldhouwer onderscheiden. Zilveren medaille door de jury van den Prix de Rome toegekend aan P.H. d'Hont', *Utrechtse Courant* 16-11-1940
- Anoniem, 'Een jong begaafd beeldhouwer kreeg zijn kans. Op bezoek bij Piet d'Hont', *Woord en beeld* 12-4-1941
- Anoniem, 'Herdenkingsplechtigheid van politiecorps. Aanbieding van een gedenksteen', *Nijmeegsch Dagblad* 7-6-1945
- Anoniem, 'Monument Smakelaarsbrug onthuld. Vier expressieve beelden in een levendig arrangement', *Nieuw Utrechtsch Dagblad* 31-3-1948
- Anoniem, 'Nieuw beeldhouwwerk van Piet d'Hont', *Utrechts Nieuwsblad* 10-3-1949
- Anoniem, 'De Wijsheid, beeld van Pieter d'Hont. Imposant werk zal verrijzen op de Spinozabrug', *Utrechts Nieuwsblad* 14-9-1949
- Anoniem, 'Reliefs van schokbeton door Pieter d'Hont. Op de zijvleugel van aangebouwd Jaarbeursgebouw', *Utrechts Nieuwsblad* 12-12-1949
- Anoniem, 'Beeldhouwer maakte bronzen klok. Utrechts werkstuk voor Rotterdamse directiekamer', *Nieuw Utrechts Dagblad* 7-4-1952
- Anoniem, 'Cathrijn van Leemput straks in brons bij de Bakkerbrug', *Utrechts Nieuwsblad* 6-5-1955
- Anoniem, 'Tympanon vordert langzaam', *Het Vrije Volk* 25-1-1956
- Anoniem, 'Pieter d'Honts beeld met beker bekroond', *Utrechts Nieuwsblad* 22-5-1956
- Anoniem, 'Tympanongroep van P. d'Hont spoedig op haar plaats', *Nieuw Utrechts Dagblad* 1-9-1956
- Anoniem, 'Stadhuis is na 125 jaar eindelijk voltooid', *Nieuw Utrechts Dagblad* 15-3-1957
- Anoniem, 'Pieter d'Hont ontwierp een vijver in Zwijndrecht', *Het Vrije Volk* 22-3-1962
- Anoniem, 'Prestaties op de plaat. Jaarlijkse "Edisons" voor artiesten', *De Volkskrant* 7-9-1960
- Anoniem, 'Beeldhouwer helpt Baarn te paard', *Baarnsche Courant* 17-6-1981
- Ansbach, Kreis- und Stadtmuseum, *Kunst der Gegenwart aus Utrecht*, 1968 (cat.)
- Arnhem, *Sonsbeek* '49, 1949 (cat.), nr. 113
- Arnhem, *Sonsbeek* '52, 1952 (cat.), nrs. 76, 77
- Arnhem, *Sonsbeek* '55, 1955 (cat.), p. 15, nr. 73
- Arnhem, *Sonsbeek* '58, 1958 (cat.), pp. 20-21, nr. 137
- Arnhem, *Sonsbeek* '66, 1966 (cat.), p. 29, nrs. 106, 107
- Beek, M. van, 'Figuratieve kunst en actuele stromingen. Tentoonstellingen Nic. Jonk en Pieter d'Hont', *De Tijd* 25-6-1966
- Beks, M., T. Sipman, *Een harnas met een zachte voering*, 's-Hertogenbosch 1983, p. 55 (afb.)
- Bodt, S. de 'Pieter d'Hont, beeldhouwer', *Scheppend Ambacht*, 4 (1982) pp. 18 t/m 20
- Boudewijns, L., *Fonografisch klachtenboek*, Amsterdam 1978, p. 28

- Braat, L.P.J., *Uit de werkplaatsen der beeldhouwers*, Amsterdam 1942, p. 31
- Burggraaff, G., S. van Campen, *Creatieve ambachten*, Utrecht/Antwerpen 1982, pp. 112 t/m 123
- Deventer, *Beeldenroute Overijssel*, 1971 (cat.)
- Drukker, J., C. Mosterd, *Beeld op de berg*, Amersfoort 1983, pp. 18-19
- D., J., 'Morgen zien we het tympaan van Pieter d'Hont. Burgemeester onthult grootste beeldhouwwerk in Utrecht', *Her Stadsblad* 14-3-1957
- Eilander, J.H., J. van Teeffelen, *Nijmegen*, Nijmegen 1969, afb. 95, 152, 153
- Eindhoven, Stedelijk Van Abbemuseum, *Nederlandse Kring van Beeldhouwers* 1949 (cat.), nr. 40
- Engelman, J., 'Monumentaal tympanon te Utrecht. Beeldhouwwerk van Pieter d'Hont aan het Stadhuis', *De Tijd* 4-9-1956
- Engelman, J., *Levend en vruchtbaar*, Nijmegen 1966 (cat.)
- Engelman, J., 'Monumentale fontein in Zwijndrecht. Zeven jaar werk van Pieter d'Hont', *De Tijd* 17-7-1967
- 's-Gravenhage, Gemeentemuseum, *Nederlandse Beeldhouwkunst*, 1951 (cat.)
- Grinten, H. van der, P. Thoben, *Beelden in Nijmegen*, Nijmegen 1978, II.93, II.125, II.131, II.132, II.139, III.20, III.26, afb. 34, 37, 40
- Hahndieck, H., G. Lampe, *Beeldhouwers in beeld*, Utrecht 1961, afb. 32, 33
- Hammacher, A.M., *Beeldhouwkunst van deze eeuw*, Amsterdam 1955, p. 70
- Jansen, G.H. en S. Vess, *Ballonnen en brood. Utrechtse portretten*, Utrecht 1986, pp. 81 t/m 90
- Karnebeek-van Royen, D.A. van, *Catalogus Museum Henriëtte Polak*, Zutphen 1981, pp. 14, 47, 96
- Kerkrade, Botanische Tuin, *Beeld-en Tuin*, 1981 (cat.)
- *Kroniek voor Kunst en Cultuur*, 6 (1957) p. 135 (afb.)
- Kuik, C.J., *Helden op sokkels. Literaire standbeelden in Nederland*, Baarn 1980, p. 17, nr. 6, p. 25 (afb.), p. 92, nr. 66, p. 96 (afb.)
- Lammers, F., 'Pieter d'Hont: Een beeldhouwer gaat gelukkig niet met pensioen', *Trouw* 26-4-1982
- Laren, Singer Museum, *Vorm van Leven*, 1969 (cat.), p. 7, nrs. 156 t/m 161
- Leiden, Hortus Botanicus, *Tijdsbeeld '65*, 1965 (cat.), nrs. 68, 69
- Leusink A., *Voorbeelden*, een uitgave van het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid, Bilthoven 1979
- *Medium, maandblad voor het personeel van het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid*, Bilthoven 4 (1977), pp. 5 t/m 9; 6 (1977), p.3; 9 (1977), pp. 16 t/m 20
- Ramaker, W., B. van Bohemen, *Sta een ogenblik stil... Monumentenboek 1940-1945*, Kampen 1980, pp. 124 (afb.) 125, 254
- Redeker, H., *Hedendaagse portretkunst in Nederland*, Haarlem 1986 pp. 106-107
- Reijn, T. van, *Nederlandse beeldhouwers van deze tijd*, Amsterdam-Brussel 1949, p. 85
- Rooy, M. van, *Beelden van het landleven, Nederlandse agrarische monumenten*, Utrecht 1982, afb. omslag, p. 92 (afb.), pp. 110-111 (afb.)
- Rotterdam, Museum Boymans-Van Beuningen, *Nederlandse beeldhouwkunst*, 1957 (cat.), nrs. 99 t/m 102
- Schelling, H.G.J., 'Nieuwe reliëfs aan het oude Jaarbeursgebouw op het Vredenburg', *Bouwkundig Weekblad*, 71 (1953), pp. 89 t/m 91
- Schilp, C.A., *Beelden in de stad Utrecht*, Utrecht 1972, pp. 12, 15, 16, (afb.), 38, 39 (afb.), 44, 45 (afb.), 73, 77
- Schilp, C.A., 'Drie beeldende kunstenaars exposeren in Kunstliefde', *Utrechts Nieuwsblad* 31-12-1955
- Schilp, C.A., 'Kunstliefde toont werk van vijf portrettisten', *Nieuw Utrechts Dagblad*, 11-2-1958
- Schilp, C.A., 'Pieter d'Hont 65: "Elke dag voel ik mij gelukkig"', *Utrechts Nieuwsblad/NZC* 24-4-1982
- Spanje, ? van, 'Utrecht wordt versierd. Een jong stadgenoot, die de schoonheid aan zijn medemenschen zal toonen', *Utrechtse Courant* 20-9-1941
- Staal, B., 'Amsterdam, staalkaart van beelden'. *Ons Amsterdam*, 8 (1971) afb. 25
- Straten, H. van, 'Historie der geneeskunde in een reusachtig reliëf in beeld gebracht. Schepping Pieter d'Hont en Arie Teeuwisse bijna voltooid', *Utrechts Nieuwsblad* 26-7-1978
- Teeuwisse, A.J.P.F., *Beeldhouwtechnieken*, Amsterdam 1974, afb. omslag, p. 21
- Utrecht, Centraal Museum, *150 jaar Genootschap Kunstliefde*, p. 44, nrs. 196 t/m 199
- Utrecht, Centraal Museum, *Nederlandse Beeldhouwkunst '64-'69*, 1969 (cat.), pp. 150-151
- Wessem, J.N. van, 'Inleiding', *Figuratieve schilder- en beeldhouwkunst in de Lakenhal*, Stedelijk Museum de Lakenhal, Leiden 1963 (cat.)
- Zeist, Zeister Slot, *Brons, hout en steen*, 1976 (cat.), pp. 31, 74, nrs. 109, 110, 111, 307

